

0114 85

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 7. aug. 1974

Nr. 61 (3949)

16. aastakäik

27.46.

Tallinn on ületanud 400.000 ELANIKU piiri – kasvab edasi

Mitte kaua tagasi märkisid Nõukogude allikad Tallinna elanikkonna suuruseks 360.000. Nüüd selgub Soome ajalehtedele linna arhitekti poolt antud intervjuust, et ületatud on juba 400.000 piir ja arvestuste kohaselt ulatub elanikkonna arv sajandi viimaseks aastakümneks juba poole miljonini, mistõttu planeeritakse uusi eeslinna 10–15 km kaugusele südalinnast. Paistab aga, et linnaarhitekti prognoos on üsnagi tagasihoidlik, kui arvestada üha kasvavat venelaste sisseärndu.

Eesti arhitektid on mures ajaloolise vanalinna pärast, mille kaitsmiseks võimaluse annab võimude poolt nüüd lubatud väliturism – vanalinn on ju sellest seisukohast suur atraktsioon. Arhitektid kavatsevad ettepaneku teha vanalinnast autoliikluse eemaldamiseks ja selle linnajao elanikkonna kasvu piiramiseks, et

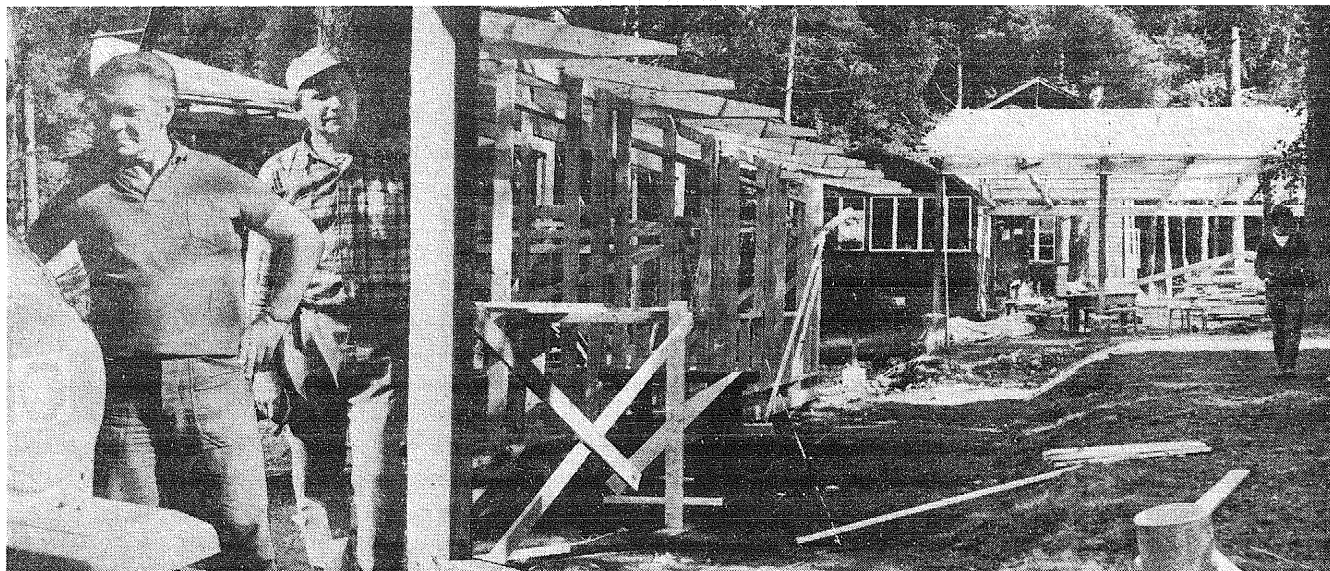
säästa ruumi turistide teenindamiseks kohvikuteks, veinitubadeks, majutuspaikadeks jne.

Nagu selatustest selgub, on ka linna otseses piirkonnas ehitatud perekonnaelamud-individuaalid "jäämas ette" arengule ja soomastele on kõnelnud võimalusest, et "riik need ära ostab", et püstitada asemele kõrgmaju (mis on kerakordne,

sest senini on selliseid tehinguid tehtud natsionaliseerimise ja tasuta rekvireerimistega).

Uute eeslinnade liikse korraldamiseks kavatakse Tallinnale uut "pool-maa-alust" trammivõrku, s.t. trammitee kaevatakse siia ja kaetakse katusega, mis tuleb odavam kui püstunnelite ehitamine. (Vaata lähemalt tänases lehes).

Maailmalaagri ehitused kerkivad

Vaade Metsakodu tsentrumis paiknevale "uuele linnale", mis kerkib eesti nooruse ilmaaailmaseks kogunemiseks tuleval suvel. Vabatahtlikud talgulistele käed hoolitse-

vad ehituste kerkimise eest. Vasakul betooniseguri ees Endel Kubja, temast paremal Arnold Pundi, meister puutöö-sektoris. (Foto Gustav Iives).

Kuu aja jooksul pärast Metsakodu 20 a. juubelipüü, on vabaühenduste südameks saamas täiesti uut nägu. Senise tagasihoidliku ilmega peahoone

ümber on kerkimas kolm uut ehitist – andes juba poolvalminult imponeriva üldilme Metsakodule.

Hooned ehitatakse tuleval

suvel toimuvaks skantlaik noorte maailmalaagriks. Mitmesugused ettevalmistus- ja ehitustööd sooritati peamiselt juuli kuu jooksul toimunud Ma-

leva ehituslaagris, millest osa võtsid üle 60-ne skaudisõbra, kes laagri kestel koos sooritasid 500 täis tööpäeva.

Peale mitmesuguste vajalike

hoonete ehitamist seati tulevaseks maailmalaagriks sisse ka elektri- ja veevarustuse juhtmed, ning ehitati välja ja korrastati Metsakodu teedevõrku.

Kudirka on USA-kodanik ütleb USA!

WASHINGTON (VES) – USA Välisministeerium teatas, et leedu vabaduse sõjast Simas Kudirka, kes USA lähistel merel N. Vene kalalaevalt põgenes USA rannakaitse laevale, sealt venelastele välja anti ja 10 aastaks orjalaagrisse müstiti, on ema kaudu USA kodanik. Simas Kudirka staatuses on teadlikud ka USA diplomaatilised ja konsulaarsindused N. Venes. Vastavalt USA ja N. Vene vahel kehtivale konsulaarkonventsioonile on USA konsulaarsindajatel N. Venes õigus Simas Kudirkaga kui USA kodanikuga isiklikult kokku saada, st. teda ka vangilaagris külastada.

N. Vene võimudele ei ole USA konsuli külastamiseks orjalaagris kinnipeetava juurde vastuvõetav ja juba on venelaste poolt vastu vaieldud ka Simas Kudirka ameerika kodakondsusele. N. Liit nimelt ei tunnustavat kakiskodakondi-

sust. Simas Simas Kudirka olevat N. Liidu kodanik.

Simas Kudirka eest on peale leedulaste eneste energiliselt välja astunud ka teised balti rahvusgrupid, kuna tegemist on saatuskasulasega. Alles hiljuti Järg lk 7.

Hiina kritiseerib N. Liidu venestust BALTIKUMIS

LONDON (EH) – Peking on võtnud sõna N. Liidu ümberrahvastamispoliitika, n.n. venestamise, teravaks kritiseerimiseks, nimetades selle juures korudvalt ka Balti rahvaid. Hiina Rahvavabariigi informatsioonileht nr. 66 sisaldab kuuhekeliselise vastava artikli Hsinhua signatuuriga, mille pealkirjaks on: "Vanade tsaaride tumedad mahhinatsioonid leninismi katte all".

Artikkel analüüsib nõukogude erirahvuste probleemne ja sisaldab üllikülluses materjali – fakte, arve ja tsitaate. Asja on ilmselt põhjalikult uuritud. Balti riikide hädasid on mainitud mitmel korral. Peatikk, mille alapealkirjaks "Päev-päevalt teravnevd erirahvuste vastolud Nõukogude Liidus"

nimetab Leedu rahutusi Kaudnases a. 1972.

"Nõukogude revisjonistliku kliike poolt läbiviidud vägivaldne venestamine ja armutu rahvusluse allasurumine "rahvaste lähendamise" katte all on äratanud järjeste kasvavat vastuseisu ja teravnevd va-

hekordi erirahvuste vahel," öeldakse.

Artikkel süüdistab praegust nõukogude valitsust leninismi reetmises. "Brezhnevi revisjonistlik kliike väitis viimastel aastatel, et 'rahvuste küsimus, nagu see minevikust päritud, on täiesti, lõplikult ja alaliseks la-

Järg lk 7

EPL

Kolmapäeval, 7. aug. 1974

Lõppvaatus

Juba teist aastat kestnud Wagergate spektakel maailma suurimas demokraatias on nüüd astumas lõppvaatusse. Peale paljude tuuride president Nixon, kongress, kohtuvõimu ja prokuratuuri vahel on ikka rohkem jäänud mulje, et USA administratsioon esineb selliseid puudusi, mida tingimata tuleb kõrvaldada, olgu küll et paljud on õigu kehitades ütelnud, et "see on Ameerika", st. et seda on ennegi juhtunud teiste presidentide ajal. Sellegipoolest kerkib vajadus saneerida korruptiivsust, seadustest ületustumist jmt. otse drastiliselt esile.

Kuidas on võimalik, et ühe õigusriigi kõrgeima täidesaatava võimu ametmeestest silmatorkav arv on kohtu ette seadmisel leitud süüdi Ameerika ka-rastatud, nende hulgas mehed nagu asepresident ja kohtuminister? Midaigi peab õiguslik-kuses tõsised korrad ära ole-ma. Õiguslikus tuleb jälle seada.

Samal ajal on aga ilmne, et olukorral on ülepingsutatult si-sepoliitiline ilme, kus presi-dendi opositsioon, parlamendis enamust omav demokraatlik erakond, maksimaalselt Water-gate afääri püüab ära kasu-tada republikaanse vastase-rakonna pikemaks ajaks reast väljajätmiseks. Sellepärast on juba algusest peale rünnak ol-nud suunatud presidenti isiku vastu ja tema kukutamise oleks krooniks saavutatud eelole. Rõhutada tuleb, et tegemist siiski ei ole ainult poliitiliste kirgedega üksi, vaid ka põh-jendatud süüdistustega, mida näitab kongressi juriidilise komisjoni hääletamine presi-dendi kongressi-kohtu ette seadmise küsimuses — seal hääletas osa presidenti oma erakonna esindajaid, ilmselt südamehinnatuse sunnil, tema vastu.

Nende kolm süüdistuspunkti: et president on takistanud juurdust Watergate sissenuur-ru kohtulikus käigus, et presi-dent on on oma võimupiire kor-jasti tarvitanud seadusevas-taste korralduste tegemises poliitsei- ja maksuvõimudele ja et ta on trotsinud kongressi, on sedavõrd dokumenteeritud, et see paneb mõtlema, kas USA valitsusaparadaid ei oleks vaja presidenti ja valitsuse võimu-

täiust pidevalt kontrollivat organit, näit. Euroopa õigus-kantsleriametite tüübit.

Kuna juriidiline komisjon soovib kongressile presidenti süüdi mõista, siis peab algul esindajate- ja seejärel teine koda, senat, omakorda kaalu-ma, kuivõrra on vajadust astu-da saatuslikku sammu ameti-soleva presidenti tagandami-seks. Ühelainsal korral on kong-ress varem USA ajaloos sellise probleemi ees seisnud ja siis mõisteti president õigeks.

Mis aga juhtub Nixoniga? Ta on võidelnud samm-sammult taganedes kogu Watergate afääri keskuste jooksul ja ei loe end ka praegu võidetuks. Kaht-lematu on tema presidendiaja plusspoolel üsnagi palju posi-tiivset, nii sise-kul välispoliiti-kas, mida on ka ameeriklased hinnanud. Samal ajal on aga kippunud jääma mulje, et presi-dent on just Watergate skan-dali survel olnud sunnitud kiireid ja võibolla liiga kiireid ot-tuseid ja sobimusi sõlmima, mis pikas perspektiivis ei olegi nii positiivsed, kui hetkel USA-s arvatakse.

Siin tuleb eriti meenutada "uut koeksitentsi" N. Liiduga, mille rahuaarendav efekt on rohkem kui kahtlane, samuti kui on kahtlane ka see, et N. Liidu ajakirjandus võtab Nixon'i suhtes kaitsva hokaku, umbes nagu soomlaste Kekkoneni suhtes, kellest on tehtud "heade vahetõrjend garantiija". Ka Valge Maja on mõista annud, et USA suhetes Moskva-ga mängib olulist on Nixon-Brezhnevi vastastikune usaldus...

Kuidas ka asjad on, ei saa keegi öelda et USA välispoliiti-ka poleks olnud elav Nixon'i Kissingeri ajal. Muidugi on neid, kes kardavad, et "põhja-liku õiguse" teostamisega tekib USA poliitika vaakum, mida võidakse ära kasutada N. Liidu ja kommunistiriikide poolt, kes ootavad ilmselt suurima demokraatia "nõrka hetke".

Maailm on täis rahutusekol-deid, mis iga hetk võivad plah-vatada. Kas ajutine president, kes Nixon'i tagandamisel tema asemele astuks ja kes üldse ei ole rahva poolt valitud, omaks seda autoriteeti ja võimet nende probleemidega toime tulla? Asepresident Ford on teatavasti Nixon'i poolt ametisse seatud kongressi heakskiitmisel.

Nixon'i oma murede kõrval kerkivad Watergate finaalgiga esile mured tuleviku pärast ka selle taustal, et ilmselt Water-gatega oma seisundit tugevda-nud demokraatlik erakonnal ei ole näha presidentikandi-daati, kes isegi mõeldatav oleks poliitiliste raste vahel jäänud Nixoniga. Tema vastane McGovern pakkus teatavasti poliitikat, mis oli kogu lääne demokraatlikule maailmale kardetav.

Edward Kennedy, populaar-seima nimega demokraat, kannatab ka ise nende korrup-tiivsete süüdistuste all, mida praegusele presidentile ette heideti: ühe noore daami surm tema auto vette tormamisel leidis varjast tervelt 24 tundi politseivõimude ees jne. Ilmselt on vaja uusi ja laimtatuid, poliitiliseid kaahikuid kandidaate. On ju USA-ga seotud kogu vaba maailma saatus.

USA on Watergate kriisiga sunnitud olnud tõutul määral ohverdama oma rahvusvahelist

VÄLISKOMMENTAAR
Relvastamise levik

Stockholmi Internationaalne Rahu-uurimise Instituut — SIPRI — analüüsib oma hiljuti avaldatud viiendas aastaraamatus relvastamise käiku maailmas, nähes selles hukatuslikku hädahoitu kogu inimsoole. Ülevaatus väidetakse, et hoolimata SALT-läbirääkimis-est ja niilisele sõbralikele suhtele supervõimude vahel on militaarne olukord maailmas tänapäeval pa-ljudes piirkondades hirmuäratav. Hädä ei seltsa ainult selles, et Ühendriigid ja N. Liit on kõigi tun-demärkide järgi andunud võidu-jookule üha võimsamate õhiti-jookule tuumarelvade soetami-seks. Rööbiti sellega on relvasta-mine enolematult kiiresti haaranud üha enam maid maailmas, kasnarvatud vaesed arengu-maad, mis oma suurte relvasta-ksuldule tõttu muutuvad veelgi vaesemaks.

SIPRI arvestuste kohaselt on maailma sõjaväelised kulud mõõ-dunud aastal olnud kokku üm-margusest 207 miljardit dollarit. Kõige traagilisem olu seejuures, et arengust tingituna pöörasid rik-kamad maad vähem tähelepanu vaesemate majanduslikule abis-tamiseks. Rikaste sõjaväelised kulud olid läibesgi kolmkümmend korda suuremad kui kultuuseid vaeste arengumaade abistami-seks. Aga kuna ka viimased ise on nakatatud relvastamise kiiresti, siis on probleem muutunud üle-maailmseks.

Suessi kanal on varsti puhastatud

Egiptus teeb teatavaks, et Suessi kanal on arvatavasti juba det-sembri lõpuks puhastatud kõiki-dest takistustest. Laevaliiklus võiks sel juhul käiku minna järg-mise aasta aprillis.

Kanali-sheff ahmed MASHOUR aga lisab juurde, et kui peaks osu-tuma absoluutselt vajalikuks, saab töid kiirustada, nii et liiklus avak-takse juba jaanuaris.

Kuendal oktoobril aga lastakse kanalist läbi väiksemaid laevu, kuna sel päeval mõõdub aasta sel-lest kui puhkes sõda, mille taga-järjel kanali-teenust väbastaati, sõnas MASHOUR.

Suessi kanalit on puhastatud peamiselt inglaste ja ameeriklaste abiga. On leitud kokku 25 000 plahvatavat eset ja on veest välja võetud 686 000 miini.

Ja 18. augustil saabuvad Indo-neesiaast kaks ameerika spetsial-laeva, mille abil hakatakse kanali põhjast eemaldama laevavrakke.

Küsimusele, milliseid tariife hakkab Egiptus kohaldama pärast kanali taasavamist, vastas MASHOUR, et maksud igal juhul kuju-nevad madalamateme kui need oleksid sõjalil umbes Aafrika.

Võib juurde lisada, et praegu kardavad mitmed hiid-tankerite omanikud, et pärast Suessi kanali avamist muutuvad nende laevad kasutuskohtmatuks.

prestiizhi. Loodetavasti suudab selle suure ma demokraatia tugevdada oma ma õiguslikkust kõigis sektorites — presidentidust kuni ametiühingute sageli gangsterlike "bossidini".

Et kõnelda õigusriigist, on vaja eriliselt hoolikust õiguslik-ku suhtes. Asjade senine käik on rühtunud, et see õiguslikkus on USA-s olemas. See ma, kes on USA-s on kahest maailmasõ-jaest kaitsjana läbi viinud, ei tohi sisemiselt nõrgestuda seevõrd, et ta maailmas oma rolli enam ei saa mängida, sest asemele ei ole kedagi asetada.

KLA

Teise maailmasõja lõpul 1945 oli võrdlemis vihe maa, kus võidi valmistada moodsaid konventio-naalseid relvi. Tänapäeval on need üle kolmekümne ja osjate arv suureneb pidevalt. Ühendriikide, N. Liidu, Prantsusmaa ja Suurbri-tannia riigikaitsekulud on ajava-hemikus 1965 kuni 1963 küll natuke vähenenud, aga teiseks küljest on samal ajal vastavad kulud kiiresti kasvanud mujal maailmas. Rel-vastamise raskuspunktid peale Kesk-Euroopa on hakanud kaju-nema maakera muudeskli kohta-des.

Prsegu on Lähis-Ida maailma üheks kõige relvarikkamaks piir-konnaks, kui võrrelda sealseid sõ-javäelisi kulusid kohalike maade brutotuludega. Seda tõsisaja sil-mas pidades on muidugi raske nü-üha, kuidas oleks võimalik seal su-a stabiilselt rahulokuda. Mitte al-nult Israel ja tema vastased araabia maad on need, kus relvasta-miseks kulutatakse hiigelsum-masid. Teiseks kriitiliseks piir-konnaks on maad Pärsia lahe üm-ber, kus viidurelvastamine on võtmud tohtud mõtmed, ünu õilmülgist saadud miljarditele. Kõik tundemärgid vihjavad sellele, et relvastamine selles piirkonnas kasvab edaspidi veelgi kiiremini kui seni, sest õil pakub kohalike maadele peaaegu piiramatuid ressursse relvade ostmiseks.

Mis puutub võimalkult ressurssidele, siis on nad läibesgi kulutanud relvade ostmiseks ümmargusest 2,5 miljardit dollarit aastas. Viimase 19 aasta jooksul on kolmandal maailmal rikkide kulud eelarvelistel kasvanud 5,2 protsendilt kuni 14,4 protsendini, mis iseloomustab sel-gesti nende kasvavat relvastamise himu. Teiseks on samal ajal võt-ud märgata kalduvust võimalkult moodsate relvade hankimiseks. Lõuna-Ameerika riigid on viimasel ajal kahekolmandat osa sõja-väelise kulutusi Aafrikas on kulude kasv olnud üle kümne korra su-rem, mis on selatava sellega, et sealseid maade iseseisvumina tuli hiljem ja seepärast jäi relvasta-mine seg ühemaks.

SIPRI konstateerib, et Teise maailmasõja lõpust saadik on relv-astamine maailmas aina suure-nenud, õhustades üha rohkem kogu inim-sugu. Aastast 1945 peale on relvastuskulud kasvanud rohkem kui kolmekordsele. Relvade are-nemine ja tootmine on samal ajal muutunud üha kiiremaks. Vär-skemata näidet sellest pakub 1973 oktoobrisõda Israeli ja araabia

riikide vahel. Mõlemate poolte kaotused olid ebatavaliselt suured. Iga kolmas lennuk ja iga teine tank löödi lahingute kestel robotraketi-de poolt rivist välja. Oktoobrisõda demonstreeris, et lahinguväljal võimuteb uus sõjatehnik, kus soomusmasinad ja võitlusnukkid on saanud tõsisse vastasele elektro-niliselt juhitavate robotrelvade niol.

Tavaliselt arvatakse, et tuuma-relvade kohutav purustevõime takistab inim-sugu hävitava tu-masõja puhkemist. SIPRI kahtleb, et see arvamine on paikapidav. Seepärast peab ta ka tulevikku perspektiivse kohutavateks ja pöörduv maailma avalikkuse poole üle-ksütuse kiirete sammude astu-miseks, et piirata relvastamist ja jõude üldise desarmeerimise-ni. Armeed kuni selleni on lihtke ja vajadus aktiivseks tegutsemiseks desarmeerimisküsimustes pole kunagi olnud suurem kui praegu, ütleb SIPRI. Kas tema üleskute annab tagajärgi, on vaevalt usu-tav.

A.K.

Sovjet ostab miljardite eest tehaseid

Soome sai N. Liidult hiigel-tel-limuse, mis on väärt 1,1 miljardit marka. Nimelt ehitavad kohn soome ettevõtte suure nikki- ja va-sesulatus tehase, mis paikneb Norilskis, Jenissei jõe ääres.

Suuritustehas kujuneb üheks suurimaks ka N. Liidus. Soomes öeldakse, et tellimus tuli õigeaeg-selt, kuna Soomal pärast ener-giakraisi puhkemist on olnud raske teida tooteid, millega võidi maksta nikki-kas selle õie eest, mida tuulakse siin N. Liidust.

Samal ajal kirjutatakse vastavale teipuleku alla ka prantsuse ettevõ-te Creusot Loire. Tehing u värtus on üks miljard franki (900 miljoni krooni) ja selle eest ehitab ettevõtte N. Liidule kaks täielikku ammo-niaagi-tehast. Neist üks ehitatakse Ukrainasse, teine Siberisse.

VASTUS A. PURRELE

31. juulil EPL-is ilmunud Arnold Purre lugejarkirja "Okupantide ülemõukogu" puhul, mis oli va-tusese Alex Miihltsale, palub vii-mane avaldada järgmist:

Lgp. hr. Purre! Kui Teie sõna-võttud minu artikli kohta Valla-Eestis oleks olnud esile kutsutud tõsisest tahtest konstruktiiivsel mõtteid vahetada, oleks ma valmis edasi argumenteerima. Polemi-tiline tähendamine aga on mulle vastumeelt, eriti kuna see nii tu-gevalt lõhnab rihvatud üa järele.

Juba minu vanema täies, et targeam annab järele. Seepärast jätan Teie järjekordset viisatud kinda üles võtmata.

Hästi sõbralike tervitustega
Tele Alex Miihlis

Tief 85

Otto Tief, kelle prof. Jüri Uhoeta E.V. presidentil ülesannetes sep-tembris 1944 nimetas Eesti Vaba-riigi valitsuse peaministri kohu-tesse, saab 14. augustil kodumaa 85-aastasaks.

Tief ja enamus tema valitsuse liikmed jäid pealetuunud vene okupatsioonile ja viidi Venemaale. O. Tiefi abikaasa Emilie pööras lastega Rootsi, kus ta suri 9. veebruaril 1966.

EESTI PÄEVALEHT

Eestiska Dagbladet

Peatoimetaja Juhana Kokka

Vastutav väljaandja

(ansv. utg.)

Arvi Moor

Toimetus ja tallus:

EESTI MAJAS Stockholmis:

Wallingatan 32, 1 tr.

Postiaadress: Box 667

101 29 Stockholm 1

Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunna Jüri Aus

Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,

631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72

Tellimispostigiro nr. 15 67 70-0

Kuuilutsusarvete postigiro 60 59 00-0

Eesti Päevaleht Förlägs AB,

Stockholm

Tellimishinnad:

Aasta kr. 170:—

Termin (4 kuud) kr. 62:—

Kuu kr. 17:—

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT

FÖRLÄGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens

Tryckeri AB Eskilstuna 1974

Kui eestlane läks linna Sada aastat linnastumist

Ümmarguselt sada aastat tagasi, kui olid kehtestatud juba suuremad liikumisvabadused, algas Eestis, kuid samaaegselt ka Lätis rahva vool linnadesse. "Linnamehiks" hakkamisel põhjustas suurel määral raske olukord maal ja maapuudus. Linna asudes loodeti leida kergemat tööd ja paremaid võimalusi, kuigi see lootus tihtilugu pettis. Tung maalt linna kasvas eriti suureks käesoleva sajandi algul. Näiteks oli Tallinnas 1881. a. elanikke 39.277, nendest eestlasi 27.173, 1902. aastal oli seal aga juba 64.578 elanikku, nendest eestlasi ümmarguselt 57.000. Seega oli paarikümne aasta jooksul Tallinna asunud ümmarguselt 37.000 eestlast.

Tartus oli 1897. a. 42.398 elanikku (eestlasi 70 prots., sakslasi 16,7 prots., venelasi 6,5 prots.), 1902. a. juba 43.194. Kolmandaks suuremaks linnaks oli Narva 34.452 elanikuga (1902). Vabariigi ajal Narva elanike arv langes 24.000-le, sest Venemaa turged äralangemisega vähenes töö seelastest suurtes riidevabrikutes. Pärnus oli 1902. a. 12.896 elanikku.

Kuid veelgi kiiremalt kasvas Liiwimaa kubermangulinn ja pärrastine Lätti pealinn Riia. 1902. a. oli seal 287.943 elanikku, kuid 1913. aastal juba 513.000. Uued elanikud olid rõhuvas osas lätlased. Kuid Riiga läks ka palju eestlasi Liiwimaalt.

Tallinna kasvamisele aitas kaasa uute vabrikute tekkimine. Näit. avati 1889. a. kevadel värgitehas "Dvigatel", mis regulaarselt tööd alustas 1900. a. kevadel. Töödliis oli siin 2000-2500, pingelisematel hoonegaadel ka 3000. Aastas lasti siin välja reisivaguneid 240, kaubavaguneid ja platvormi kuni 3600, peale selle kuni 500.000 rubla eest tagavarasid.

A/S "Volta" rajati samuti 1890. a. Tohas asus Soo tän. Lausmanni tehaste kõrval tootusruumid hoones, mille müür Soo tän. ääres oli 160 silda pikk. Tehases valmistati dünamominaid ning isagasuseid muid elektriseadmeid. Siin töötas alates 1901. a. ka muide pärastine N. Vene puunuurus M. I. Kalninn.

Suurettöösteks oli Tallinnas veel Tallinna Metallitehas (end. E. Lausmanni masinatehas). Sellelt firmalt pärinevad muuhulgas malmalused ja malmist laternapostid Peterburi Trotski sillal. Suurettöösteks oli samuti A/S A.M. Lutheri vineerivabrik, millele rajati filiaalvabrikud veel Staraja Russas (1908) ja Soomes (1915). Rohkem kui tuhandele inimesele andis tööd Balti Puuvilla Ketrus- ja Kudumisvabrik.

Kuid rahvast voolas linna siiski rohkem, kui seal tööd leidis. Näiteks kirjutas K. Pätsi "Teataja" 10. nov. 1901:

"Kui palju Tallinnas praegu teenistusteta rahvast on, võimeimees paaril nädalal oma silmaga näha. Vaevalt olid kuulutused uue päevalehe ("Teataja") ilmumiseset viimase saadetud, kui meile kontorisse päris väike rahvarändamine tõi ja teenistustajate poolest algas. Siis ilmus meeste ja naisterahvaid vanu ja noori ning isikuid igast ametissest. Nii oli nõud ja laste seas, kes endid lehe kättekandjateks või kokkupanjateks pakkusid, ka noori ja vanu mehi, kes sulateks, päevilisteks - lihtsalt ükskõik mis tööd tegijateks sobiks, ja nende seas järgmisi ametimehi: mõisavälitsejad, kirjutajad, teendred, kelnerid, käsitöölised, vabrikutöölised ja palju muud. Suurem hulk avaldas oma palvet nii tungival toonil ja liigutaval viisil, et süda kaastundlikuks pidi minema. Ja igahel seeara kaebus: tööd ei ole, ülapidamine kaliis, üür kõrge! Millal kurb tööstusetsikasus, mis mitte ainult ei valitse, vaid peaaegu terves riigis, kord lõpeb, on sedapuhku hoopis teadmata. Viiletsa töötab aga kareda talve poole veelgi kasvama."

Tosin uut aatomipommi riiki

WASHINGTON - Kuna paljud riigid on jõudnud tuumapommitehnoloogiliste saladuste jälle, siis on USA eksperdid arvates 1982. aastaks ligemale tosinat riigi oma tuumarelvad.

Arvatakse, et vajalikkude tehniliste teadmistega on varustatud tuhandet teadlast, kuid tuumarelvade tootmiseks puudub paljudel riikidel vastav materjal. Seni suhtuti sellesse küsimusesse ükskõikse, kuid kui India sooritas oma esimese katse aatomilaevinguga Kanadast saadud materjalidega ja tehnoloogiga abil, siis on tuumarelvade laienemise probleem muutunud eriti akutseks.

halvad. Teiste linnade seas palstab isäransin Tartu oma suure kasvuga linna. Siia tuleb iga aasta mitusada hinge juurde ja nii on uute majade ehitamine otse loomulik nähtus. Kuid linna keskel näeme meile praegu midagi, mis linna kasvamiselle otse vastu käib. Halvade chituseaduste tõttu seisavad vanad majalagud parandamata ja enam käidavatel uulitsatel kaotatakse päevast-päeva erakortereid ära ja pannakse kauplused ja korterid asemele. Elukorteriteks jäävad siin veel pimedad keldrid ja külmad põõningud, mis rahva tervist armuta laastavad. Ja nendegi eest võetakse hingehinda - 4-6 rubla ühe toakese eest. Ehituseplatsid siin ei ole ja nii jääb ainult vanade majade parandamist ja ümberehitamist soovida. Paremat lootust heade korerite peale tahaksime alevite kasvamisest saada. Kuid kuidas ja kus küljes peavad siis Tartu alevid õieti kasvama? Põhjapoolt rõhuvad Annovi, Jaama- ja Raadimõisa väljad linna peale. "Jänese" alevis), kus mõni aeg tagasi veel majasid ehitati, on uulitsad kitsad ja aiad õige pisukesed. Öhtu ja hommiku poolt piirab linna madal soo, kus ehitamine kulukas ja paiguti päris võimatu on. Nii jääb linna kasvamiseks ainult lõunapoolne külg oma kõrgete ja lussate väljajädega. Kuid häda, siit kuljend on Karlova ja Täntvere endi karjandisega linna peaseemalati sisse pitranud.

Täntvere ümbruse kohta kirjutab leht, et pead kerkivad ainult "paleed" 3-5-talitse korteritega, mida jõuavad üürida ainult advokaadid, professorid ja jõukad ärimehed.

Kes elavad need kümned ja sajad vaesed inimesed, kes igast külgest Tartusse sisse voolivad ja kus tuhandet koollapsed? Asi selgub varsti, kui me Emajõe ümbruse kõrged maju ja "Täntvere" all veidi ringi vaatame. Siin on majad - keldritest põõningu tipuni - inimestega nii täis külvatud, et päris kohutav vaadatu. Väga tihti leidame perekondi, kus onas piiskuses korteris peale oma 4-6 liikme veel 2-3 koollast elutsevad. Natuke paremad on korterid Voru alevis, s.o. Pihkva uulitsa ümbruses. See on linnast natuke kaugemal ja sinna ei kipu rahvas nii peale, mispärast seal korterilinnad veel väga kõrged ei ole.

Edasi kirjutatakse, et ilus olevat uus Karlova linnaosa, kus peauulitsad 10 silda laiad, "mis väga toredad välja näevad".

Pärnu tööstuslikust-kaubandus-

likust palgest kirjutatakse "Teataja" 1903. a. (nr. 33 ja 34) peal-kirja all "Põhjad Pärnu rannalt" muuhulgas:

"Et Pärnu mereäärne linn on, siis oli ja on ka temal oma vahelise kauplused. Viijandi mees ei vii oma saadust mitte koha väljamaa turule, vaid ta on sunnitud seda kohaste ülesostjate läbi toimetada laskma. Need jälle teavad siin hinnad nagu see nelle meeldib. Mõni aeg tagasi pidasid kohalikud kontortite linna-paraadid ning pisukesed kaupmehed ehk ülesostjad võõrastemajas "Põhja" koosolekuid, kus siis linna- ja viljakindadele otsusi tehti. Nilsugused koosolekud peeti salaja, ilma ülemuse lubata õtsesi ära. Seal tehti siis kindlaks, kui palju ülesostjad sissetoojatele talupoegadele maksavad, nii et talupoeg mõisada versta (?Totm.) ära sõites, vägise sunnitud oli, naeruväärilise hinna eest oma põllusaadusi ära andma. Nüüd on aga asjaolud muutunud. Hukakadest ülesostjatest kaupmeestest, kelledest ennevanasti Riia uulits kubises, on ainult mõningad veel järele jäänud. Et raudtee olemas oli, siis võis talunik oma saadused mujale viia, kus hindu alla ei krutvid, ja nii jäid vahelikauplejad siin pankrotti. Suuremad ärid, kes kaupsaid otsekõhe väljamaale saadavad, ostsid ka linna vahelikauplejate abita põllusaadusid ning teavad seda ka praegu".

Leht kirjutab, et praegu läheb aastast "nii mõnigi sadatuhet puuda vilja ja linu väljamaale". Enne väljasaatmist sorteeritakse villi ja linna suurtes ahtades, "mis mõlemil pool jõeakadid seisavad ja isegi keelkinnani ulatavad".

Linatööstuse vähenemisel tekkis Pärnus uus ala - puutööstus. Keegi Poola juut Belinski oli hakanud esimesena Pärnu ümbruses metsa ostma. Kui see oli oma "kaukad täitnud" ja ära läinud, tuli üks Hollandi mees nimega Wyulhuizen, kes jäävadul oli aset võtnud. Ta oli ehitanud 1902. a. Suure Tõe uulitsasse lauavabriku, saates toodangu välismaale. Proling ja Silmu lauavabrikud täidavad aga kodumaa tarbeid.

Pärnu tööstuselu peale paneb aluse õieti "Waldhoffi" tellusloovisvabrik, mis rajati 1888. a. Pärnu "Waldhoff" oli tegelikult Saksamaal Mannheimis 1884. a. asutatud tellusloovisvabriku "Waldhoff" filiaal. "Teataja" kirjutatakse:

"Kaugelt mere pealt, nilsama ka maa pealt peistavast suured süüsusambad Pärnule liginevad võõrale juba eemalt vastu. Kahele tuhandele inimesele annab vabrik tööd, ööd kui päeva hulgavard korstnad ja liialgi ei valki aurukatelde müra ja rataste õhetoonilise kõla".

"Teataja" ütleb, et peale palga ei hoilitse vabrikualtussid mingil kujul tööliste eest. Puuduvad isegi lastekodud ja lapsukesed peavad vanemate tööl olles järelevaatajate kodus viibima. Korterid on kaugel ja vabriku ümbrus vähimagi hooletuseta.

Kirjutises jutustatakse veel, et Pärnus on kuulus räämepühki tagasi läinud. Ka jõeil olevat kalapüük vähenenud. Kalade vähenemise põhjust peetakse puupäevabriku süüks, "sest see oma müra, kihvise ve jõeke juhib". Kuid "seeltele vaatamata, et kalad vähenevad, tulevad igal kevadel väljamaale kalalasevad siia sadamasse ja viivad meile turul ja laialt ära, nii et sagedasti summitud olemine oma sõõgluualale kalu Riia poole tuua laskma." (VES)

5	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									
11									
12									
13									
14									

Ristsõna 21

Paremale: 1-A sõjast saastatud maa 2-A midagi muud 2-G osa puust 3-A prelli Inglismaal 3-E tollet 3-I lõuna (int. lüh.) 4-A end. Kõprose president 5-A pidulik vokaalilöö 5-H laiskelajas 6-A kaksakaalik 6-G sealhla laste keeles 7-A noor naisolevus 7-E kuurort Shveitsis 8-A grammatikaline mõiste 8-G privaat 9-A tulekarva kollakas 9-H tema 10-A sõjatalermaa Lähis-Idas (orig. kirjutusviis) 10-G tüflet Inglismaal 11-A Saar Indoneesias 11-F kartuli kasv (om. kääne) 11-H meele 12-A kuulus "Kalle" seeriaties 12-E väärtuslikum 13-A lõhinimi 13-D teatud hehliipalidilikk 13-F toitaine 14-A noot 14-C lambatalud 14-G teadete agentuur Eestis.

4 Rodeesia riigijuhi eesnimi H-4 sama, mis D-3 alla D-5 puidumassi mõtetühk (lüh.) H-6 väljavalik B-7 negatiivne D-7 truult F-7 kaunis lill I-7 saar Eestis E-8 arglik, häbelik G-8 bensiini firma B-9 mi-bemol C-10 rüdü B-11 vastu (lad.k.) E-11 hädahüüdes G-12 tänav Transtusmaal F-13 rooma number 1000.

Lahendus 20:
Paremale: 1-A Gallitsia 2-A eraklikus 3-A reue 3-E motu 3-I t 4-A Taagepera 5-A ha 5-C sekreet 6-A e.l. 6-C Eos 6-F Arvi 7-A lämmi 7-F kalli 8-A bi 8-C V.E. 8-E itsi 8-I N 9-A eri 9-D eitas 10-A mait 10-E Elea 11-A äss 11-D riis 11-H ni 12-A eesk 12-F ni 12-H an 13-A puu 13-D ametiis 14-A asutamine.

Alla: A-1 Raudteepeatus Riiseli- ja Ikla liinil B-1 on näiteks jaapanlane C-1 abieluline pärast mehe surma D-1 noot E-1 lava F-1 pealinn Lõuna-Ameerikas (lüh.) G-1 end. välisminister Sovietis H-1 toiming I-1 vandekohus D-3 sina F-3

Alla: A-1 Gert Helbemäe B-1 areal C-1 lausserilis D-1 ikse E-1 ilme F-1 to D-1 skeelera H-1 luur I-1 astatin D-4 geomeetria F-4 praktiline E-5 ksil H-5 E.V. B-7 ä H-7 liian G-8 ST B-9 raskus E-9 seis I-9 siinse G-10 esiti C-12 suu H-12 Ain A-13 pa E-13 ma F-14 M.

N. Vene meremees palus USA-asüüli

NEW YORK (VES) - Järjekordseks teatavaks saanud põgenikuks vene laevalt on meremees Ivan Tshanenko. Saabunud mais laevaga "Shura Kover" Mürmanis Suurt järvede Erie sadamasse, sai ta kahe kaaslasega kaptenil loka linna minemiseks. Eraldunud esimesel sõmalusel kaasilasit, pöördus ta tänaval üle mööduja poole ja teatas, et ta tahab põgeneda.

Kõnetatu ei osanud vene keelt, sai aga mulje, et venelane vaibus abi. Ta viis madruse oma töökohta, kus leidis vene keele oskaja, kellele põgeniku olukorra ära seletas. Seejärel siirduti politseijaoskonda, kus anti vajalik seletus, mille järele seal ühendus võeti FBI-ga ja see omakorda Emigratsiooniga ja anturalsatsiooniametiga. Tshanenko toimetati Washingtoni, kus

ta kohtas ametisikute juuresolekul Vene saatkonna meestega. Ta jäi kindlaks soovis, mitte tagasi pöörduda N. Venesse.

I. Tshanenko on 23. a. vana, sünninud Valgevenes. Temaile võimaldati poliitilise põgeniku asüüliõigus.

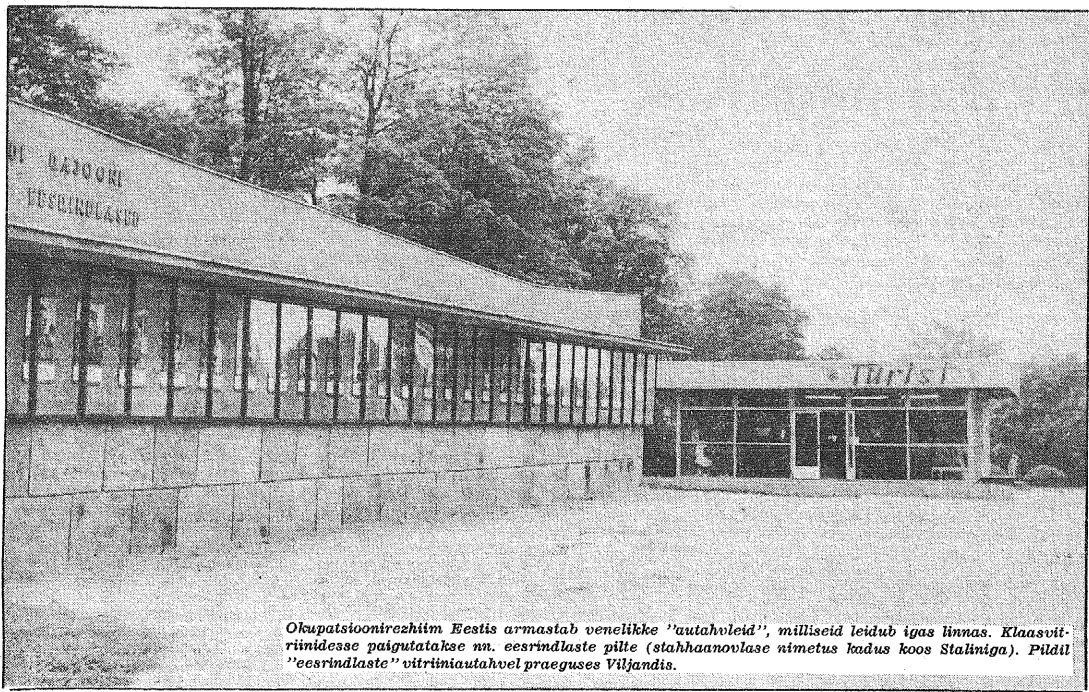
Huvitava märkuse teinud mees pärast politseijaoskonna külastamist. Ta ehmatanud rängalt, kui saatjaga leidis end politseist. Seda suurem olund üllatus, kui seal hakatud teha hoopis abistama. Taoline olukord olund temale mõeldamatu.

Tõnis Tõllason ja tema ema Stuttgartist Saksamaalt viibisid külastusreisil USA-s.

Hugo Ripp Hastingson Hudsongist New Yorgist külastas abikaasaga Euroopa-reisil Stockholmist.

TARTU MAJAD ON RAHVAST TÄIS

Tartu kiire kasvamise kohta kirjutatakse "Rahva Päevalehes" 3. okt. 1908 muuhulgas:
"Linnade kasvamine on praegu harilik nähtus. Ja ka Eesti linnade kasvamine on suur, sest Balti agaraarolud on viimase võimaluseni

Okupatsioonirežiim Eestis armastab venelikke "autaholeid", milliseid leidub igas linnas. Klaasviitriinidesse paigutatakse nn. eesrindlaste pilt (stahhaanovlase nimetus kadus koos Staliniaga). Pildid "eesrindlaste" vitriiniahvel praeguses Viljandis.

Naissoost professor

TORONTO (VES) — Toronto ülikooli hambaarstiteaduskonna preventiivhambaaravi assistant professoriks kinnitati alates 1. juulist hambaarst dr. Maret Truuvvert, kes senini töötas samas lektorina.

Värske professor alustas oma kutsealalist õpinguid Stockholmis, kust siirdus aga Kanadasse ja lõpetas Toronto ülikooli hambaarstina 1966.a. Töötas seejärgi Torontos, ehitades üles lalaldase praktika. 1968.a. asus edasi õppima Toronto ülikooli, spetsialiseerudes laste hambaaravi alal, omandades D. Scad kraadi 1970.a. Samal aastal kutsuti dr. Truuvvert ülikooli õppejõuks preventiivravi alal, täiendades kahe järgneva aasta jooksul samaaegselt oma teadmisi Toronto ülikoolis.

Prof. Truuvvert on avaldanud arvukalt kutsealalist artikleid nii eesti kui kanada ajalehtedes ja ajakirjades ning esinenud korduvalt televisioonis ja raadios.

Prof. Truuvvert on abielus ja nelja lapse ema. Abikaasa Antoni Truuvvert oli UEP 72 üks organiseerijaid ja majandusjuht ja kuulub Eestlaste Keskesindus Kanadas juhatusse.

Ernst Jaanson, osakonnajuhataja ühes Chicago suurfirmas, tähtsustas oma 50-ndat sünnipäeva. Ta on pärit Narvast.

TÖÖLISTEATRI SELLID

Endine Töölisteatri näitleja Heimut Vaag on avaldanud okupeeritud Eestis oma mälestusi vanades Töölisteatri näitlejatest Eesti Vabariigi ajal. Kuna sellised näitlejad nagu Priit Põldroos, Ruts Bauman ja Sass Teetsov olid üldiselt tuntud, siis avaldame mõningad nende seiklustest allpool läbi Heimut Vaagi prilli.

KÖÖGLÖHNAD

1937. aastal Priit Põldroosi lavastatud "Kolmekrossi ooper" saanud päevapealt lõktohtlik, püsis laval mitu hooaega. Tuldi vaatajama ligidalt ja kaugelt.

Kui küllalistele taheti näidata Tallinna teatrielust midagi head, toodi "Kolmekrossi ooperi" etendus.

Tallinna külastas nimekas prantsuse arhitekt ja kunstnik Fernand Leger. Mees sattus vai-

mustusse. Oli näidendid näinud Pariisis, Londonis ja New Yorgis, kuid pidas Tallinnas nähtut parimaks ja soovitas sellega tulla Pariisi maailmanäitusele, mis just avati.

Tegime juttu kuludest. Pole midagi. Tema ise hoolitseb sõidukulude eest. Dekoratsioonide vedu jätku me ka tema hooleks. Ja mis puutub majasse, siis niisuguseid majalokke leidub Pariisis eeslinnades küll ja küll. Maja näituseplatsile vedamise Eiffeli torni juurde lubas ta ka joonde ajada. Ainult lõhnad? Lõhnadega on raskusi.

"Mis lõhnad?" uudistasime. Kõõglõhnad, mis nii kunstipäraselt lavastuse juurde on sobitud. Aga kui on koerast üle saadud, saab sabast ka, arvata ta.

Muldugi jäi Pariis meil nägemata. Maailmanäitus lõppes varem kui meie kirjavahetus. Vaene prantslane. Ta ei teadnudki, et selles majalokus anname kõik etendused ja kõõglõhnad pole Põldroosi välja mõeldud, vaid need neetud lõhnad saadavad iga meie etendust.

BANKETT KUULSA NÄITLEJA AUKS

"Va moemes" oli Ruts Bauman leksikonis inimene, kellega oli hea vestelda, kellega sai "moejuttu" ajada, kes ei tõstnud esile oma mina. "Minamehi" ta ei salinud. Kui keegi hakkas ennast tähtsaks tegema, ütles ta: "Näe, vihmu sajab ninast sisse". Mood selle sõna otseses mõttes ei huvitanud teda absoluutselt, üle linna oli tuttav Baumani sonimüts — talvaline, väikeseruuduline, nõop eest lahti, sügavalt pähe tõmmatud ja vedel ühele kõrvale viltu.

Kuna Rutsil lapsepõlvest peale oli suur sümpaatia hobuste vastu, siis kasutas ta ka igapäevases riietuses ruudulisi kalifeepikse ja süürikuid. Kaelas oli tal valge sildak, mis lõua all sõlme oli tõmmatud. Saitse "välise kujundusega" jäi ta Tallinna tänavapildis kõigile meelde. Muldugi oli ka üksikuid, kes Baumani ei tundnud. Üks neist oli ühe peene restorani shveitser.

Juhtus nii, et pärast Baumani üht tuluühendit korraldas grupp lehemehi Rutsi auks banketi loomises, et kitsamas ringis jutustab tuluühendulane mõne toreda loo või anekdoodi, mida hiljem kasutada saaks. Banketi kohaks valiti Piritra tee äärne restoran "Mairenburg", mida tol ajal nii selsustuse kui soo-

kide-jookide poolset üheks unhe-maks peeti.

Edasi laseme Baumanil endal jutustada:

"Läksin kokkulepitud kellaajal restorani poole. Raha ei olnud. Kadriorust liitsusin jala. Astun fuajeesse, pistan sõni põue ja hakkkan trepist üles minema."

"Stop," hõikab shveitser. "Kuhu nõud?"

"Üles, mul on seal tegemist," ütlen. Aga shveitser vastab. "Ei saa! Täna ei saa, sest ülemine on kinni."

"Miks kinni?" küsin.

"Täna on seal bankett ühe kuulsana näitleja auks."

Püüdsin seletada, et mina see sell olengi, kelle auks pidu peetakse, aga shveitser, see vana täi, ainult muigas, tõmbas ukse lahti ja ütles: "Ara aja udu. Tunne me teesuguseid, misarna noolite seal. Falun, üks on siin!"

Panin sõni pähe ja tuln tulema."

KAKS VIHAST OOBERTIT

Teatri valveluas on Sass Teetsovi kiri, saaja Tallinna Ringhälling. Asus see "Estonia" maja viimasele korrusel. Felks Moor kutsus teda kuuldemängu. Teetsov loeb kirjakeelse läbi. "Ei," ütleb, "saadan tagasi. Moor muudkui jahvatav linna peal, et Töölisteatri näitlejatel pole mikrofonihaält. Kui ei ole, ei ole ka vaja minna häält tegema."

Kolleegeid soovitavad ikka minna. Vilisteist krooni laotakse otsekohe peo peale.

"Ei. Mul on Mogri Märt õppida. Ei hakka ennast lõhestama."

Keegi lubab osaraamatu raadiosse tagasi viala.

"Ma ise. Viskan selle nulle tänuga lauale," otsustas Sass.

Teatri tööpäev läks edasi. Lugu unustati. Näidela lõpul isturme garderoobis otenduse gonglõõki oodates ja keermase ajaviteks raadio lahti. Raadios räägib Teetsov? Kuuldemängus.

Järgmisel päeval küsime Teetsovit: "Mis juhtus, pidid ju ära ütlema?"

"Jaa. Pidin jah küll. Aga kui hakkasin "Estonia" maja trepist üles minema, pidin ju ka "Valge saali" restorani uksest mööduma. Aga restorani uksele vaatavad mulle kaks ooberit vihaseilt otsa, olin kummalegi viis kironist võlgu. Mis mul siis teha jäi. Tuli töö vastu võtta."

Vilde: "Poisid, meie preili on luuletaja"

Meie väga tuntud ja autoriteetne keelemees Joh. Veski suri kodus maal 28. märtsil 1933, kolm kuud enne oma sünnipäeva. Nüüd on kodumaal linnud tema "Mälestuste raamat", 315 lk. Lõviosa sellest moodustavad tema jutustused oma tegevusest ja kokkupuudet eesti tuntud tegelastega enne meie iseselsvust. Iseselsvuse ajast ja eriti venelaste teise okupatsioonilubas ta on üpris vähe juttu.

Alamal avaldame Joh. V. Veski mälestuskllukele Marie Underist (lk. 168-169 ja 231):

"Vilde oli see, kes avastas Marie Underi kui luuletaja. Kord ühel kommikupool, kui neljakesi toimetuses töötasime, tuli M. Under toimetusetoa uksele ja kutsus Vilde kontoriuumi. Natukese aja pärast tuli Vilde tagasi, vihik näpus, ning hüüatas: "Poisid, meie preili on luuletaja!" Vilde luges luuletused kodus läbi ja leidis need head olevat. Almuke väga oli see, et nad oild kirjutatud saksakeeles. M. Under oli saksakeeles käinud ja saksakeel oli talle kodusem.

Vilde soovitas tal hakata eesti keeles luuletama. Omal pool õhutas teda selleks ka Frans Laipman (Ants Laikmaa), kellega ta oli lähemas tutvuses ja kes tema esimese luuletuse trükkis toimetada. Aga see oli hiljemini. Kindlasti oli

Vilde see, kelle soovitusel M. Underist sai eesti luuletaja.

Marie Under ei jäänud "Teataja" kontorist kauaks. Juba 1922.aastal abielulis ta raamatupidaja Karl Häckeriga. Nende pulmast võttis osa kogu "Teataja" pere. Pulmad peeti Liivalaia tänavas maaliermeister Jansseni majas.

Seal oli suur aed. Teadsin seda maja juba varemni, sest 1906.a. lalulpeo ajal olime oma luulukooriga Jansseni majas korreris. Underi-Häckeri abielu ei kestnud ometi kuigi kaua.

Marie Under asus pärast mehelimekut Moskvasse elama, aga tuli seal varsti tagasi. Ta liikus kirjandushuvilistes ringides, mele ikka kutsusime teda üritustest osa võtma".

Dr. Enn Nõu ja Helga Nõu, kirjanikepar Uppsalast vilbilisid Inglismaal sooses Londonis toimunud arstide kongressis, millest dr. Nõu osa võttis.

Epp ja Kai Ojamaa New Yorgist käisid Jaapanis ja mujal Kauglidas ameerika pedagoogide ekskursiooniga.

Vahendati venelaste süüdistusi

NEW YORK (VES) — New Yorgi "Daily News"le" ilmus mitmes numbris seeria "The Nazis Next Door", milles Paul Meskili'i nime kandev autor kirjutab, et "sajad natsi sõjajärgijad" elavad meie hulgas Ameerikas. Tema poolt esitatud andmed näivad olevat suure osas meile väga tuttavatest allikatest ja taolisi "süüdistusi" esineb thil nükokogude propagandaväljaannetes.

"Sõjasüüdlaseks" on tembeldatud mitu hulgaselt läti vabariigivõitlejaid, edasi poolakaid, ukrainlasi jt. Ka eesti rahvuslik võitleja ja antikommunist Karl Linnas on pandud "sõjasüüdlase" nimekirja. Edasi on seal üks nimekirja endine ministri, Rumoonia piiskop. Läti valimulike ja teisi, kes on võidelnud kommunistide vastu.

Ühes käesoleva nädala "Daily News"is" oli toodud seeria avaldamise puhul neli lugejakiirja. Keegi Thomas Hecht ütleb, et palju idaeurooplasi organiseeriti II maailmasõja ajal võitluses kommunisti vastu, mida idaeurooplased "vihkasid ja kartsid. Nüüd tahab N. Vene neld kätte saada, sest antikommunistiks süüdistatuid ootab Venes surmanuhtlus.

Ikkestatute Nädala puhul rulluvad USA linnades veokid ikkestatute lüh-pudega ja rahvaritidele lühühoidjatega.

Näide Mustamäe vällselt läänelikest hoonetest, kus peamiselt elavad venelased ristitud seepärast rahvasuus "Tšlagorodiks". Ehituste kvaliteet on aga nõukogudelik, st. nad on püstitatud lohakalt vene ehitajate poolt ja lagunemine algab juba valmimisel...

Soome intervjuu:

Millisena planeeritakse poolemiljonilist Tallinna

TAMPRE — Aasmulehti avaldas 17. juulil peasegu terve lehekülje ulatuses kirjelduse Tallinnast (koos pliididega). Artikli autoriks on STT (Suomen Tietotomistit) — Soome teadeteainstituut — kaastöölise Stig Fredrikson. Ta alustab vanalinna kirjeldamisega, üteldes m.h., et "Tallinna keskaja vana linn on Eesti pealinn uhkuseks".

Pikemat pühendub artikli autor nn. Estonprojekti vatlusele, millega seoses on ta jutelnud Estonprojekti-firma peaarhitekti Mart Portiga. Firma Teeninduses on 750 isikut, kes kavandavad ehitustevõimet nii Tallinna kui kogu Eesti ulatuses. Kavandamist alustatakse maapinna uurimisega ja "jatkatakse seni, "kuni võti piestatakse valminud korteri ükseluku", on Mart Port ütelnud. Kuid ta on enne müüd kirjeldanud, kuidas ta plaanitakse vanalinna korramist, et anda sellele "uut elu erilaadseks toimumiseks". Uusi elanikke sinna ei soovita ja autoliiklus sunnatakse suurelt osalt väljaspoole linna-müüri. Pearõhk asetatakse turismile. Selleks on vajadus lisada kauplusi, kohvikuid, veinibüte ja restorane, samuti hotelli ja muid majutuspaiku. Majade ülaosad tahetakse säilitada püstitamiseks ja ainult ülemasemal- ja alumisel korrusel ehitada turiste teenivata isikute jaoks.

Tallinn muutus hiljuti 400.000 elanikuga linnaks. Kaks aastat tagasi kildeti heaks kavand, mis näeb ette linna ehitustevõime aastasteni 1990–1995. Sellal arvatakse elanike arv tõusvat poole miljonini. Linna laendamise uute ehituste püstitamisega on ette nähtud 10–15 km piirides kesklinnast.

Kui Moskva saab a. 1980 korraldada olümpiamängud, siis tulevad olümpia purjesportivõistlused korraldamisele Tallinnas. Eesti arhitektidele on juba välja kuulutatud eppordi- ja muude ehituste kavandite võistlus. Ehitamisele tuleksid m.h. staadion, sadam, paadisadam, hotelle, restorane, informatsiooni-keskus j.m. Olümpipurjestaadioni asukohaks on valitud Soome lahte suunduv neem põhjapool Tallinna. Kuid kõik need ei ehitata ainult olümpiamängude jaoks.

Kortereid seisund olevat Mart

Külastage
BESTI MAJA
WALLING. 34-1

Porti sõnade järgi palju parem kui mujal N. Liidus. Tase on kõrgem kui näiteks Moskva uutes elamis-rajoonides. Eestis on iga hinge kohta 10 ruutmeetrit elamispiinda, mujal N. Liidus keskmiselt 7 ruut. Uues üldplaanis on ette nähtud, et korteris oleks üks ruum rohkem kui perekonnas liikmeid.

Port on ütelnud, et ta olevat saanud rohkemist oskust põhjamaade arhitektuurist ja linnakavandist. Ta olevat nende küsimustega lähemalt tutvunud Soomes ja Rootsis.

Estonprojekt on kavandanud m.s. ühivaluudetele ehitatud linnas Mustamäe lähistel. Seal on nüüd 100.000 elaniku. Mustamäe-rajoon valmis viis-kuus aastat tagasi, kuid seal ei ole ikka veel praegugi kaupluskeskust ega muid teenindusasutusi. Ka ehitustaseme ei ole arh. Port rahul. Samuti on üldplaan liiga üksluine.

Tallinna alemuuehitektuuri kombinatsioon aastakapatsiteet on nüüd 200.000 ruutmeetrit pindala. Tartus on seevatu 10.000 ruutmeetrit aastas. Estonprojekt suunitleb praegu uusi asumisalastid Tallinna ümbrusesse. Oismäele valmib peagi 36.000 elaniku asumisala. Oismäele on kavandatud ümmargune elamute-ala, mille kesktele tuleb kunstlik järv. Kõik autoteed suunatakse väljaspoole keskust. Keskusesse tulevad koolid, lasteaiad, rohkemid parke ja muruväljakuid. Nii lubavad arhitektid.

18-korruselised vaiged elumajad annavad valminult Lasnamäele purjelaevade mulje, märgib autor. — Uute linnaosade ümbruse probleemid tekitavad melle palju muret, on arh. Port tõdenud. Näeme palju vaeva heade ühenduste rajamisega.

Estonprojekt eelstab liiklusühenduste pidamiseks äärelinnadega kiirtrammiliini, mille peatuste vahe on vähem kui kilomeeter. See kulgeks maa-alusel raudteel, mis on pealt kaetud katusega. Tunnelraudtee ei ole sobiv linnas, kus on vähem kui miljon elaniku. Kuigi tramm tundub vanaaegsena, on ta siiski mõneti parem kui bussiliiklus.

Edasi on arh. Mart Port tähendanud, et Baltikumis on üldiselt heaks kildetud perekondade elamine oma majades. Ka Tallinnal on oma suvila-linnaosa, mille majad meenutavad suuresti põhjamaise omakodumaja. Port nimetab need "individuaalelamuteks".

Tallinna lähiste ehitati pärast sõda palju "individuaalelamuteks". Nüüd on need tegelikult pärislinna maa-alal. Riigil oleks kasulik osta ära need majad ja ehitada nende

asemele moodsad korrusmajad. Selleks tuleks linnast väljaspool üles harida põllu- ja metsaalaad uue eeslinnaga jaoks. Kuid sel on muldugi oma oraalne külg. Inimesed peaksid elama majas, mille nad on ise ehitanud.

Omakodumajade ehitajad saavad tasuta krundi, mille suuruseks on linna maa-alal 600 ruutruut ja provintsis kaks korda suurem. Riik laenab 1500 rubla, mis tuleb tagasi maksta 10 aasta jooksul. Kuid omakodumajade ehitajal peavad siiski olema suured säästud, sest sellise maja ehitamine maksab Tallinnas vähemalt 10.000 rubla.

Omakodumajad olid soositud varem. Tänapäeval soovivad inimesed elada meeleldi linnakortereis ja sellele lisaks omada väikese sumvema ja maal. See pole teadagi kasulik eraautosõidu vähendamise seisukohalt, on Port ütelnud. (EPL/MR9)

Põrandaalune ajakiri hakkas uuesti N. Venemaal ilmuma

HELSINGI (EPL) — Aasmulehti refereerib Soome teadetebüroo informatsiooni Moskvas, et põrandaalune Poliitiline päevaraamat on hakanud jälle avaldama uusi numbreid. Nimetatud ajakirja stiilne numer oli viimati nähtav a. 1971. Pärast seda lõppes numbrite ilmumine.

Poliitiline päevaraamat käsitleb nagu varemgi — peamiselt N. Liidu — kompartei sisesesju. Osa ajakirja numbreid sisaldavad siiski ka artikleid, millel käsitlevad sündmusi enne kevadet 1971, millal toleageksid numbrid viimati ilmuksid.

Puht parteipoliitiliste küsimuste kõrval käsitlevad nüüdsed numbrid kultuuri- ajakirjanduse ja agitatsiooniküsimusi ja kirjutavad lisaks palju sellest, mis on seni saladuses hoidud. Mõned too metajad, osa nendest partei-liikmed, arustavad partei liini ja pooldavad "erilist humaanset sotsialismi" Tšehhoslovakkia endise parteijuhi Alexander Dubceki poolt teostatud mustri järgi.

Poliitilise päevaraamatu välispoliitikat käsitlevad artiklid on just suurelt osalt suunatud Tšehhoslovakkia sündmusetele a. 1968. Tähendatakse, et Tšehhoslovakkia okupeerimine oli nõukogude rahva arvates suur väärsamm.

Poliitilise päevaraamatu leheküljed sisaldavad rohkem kui ka Stalinvastaseid kirjutisi. Ühes artiklis kritiseeritakse a. 1968 peetud arme, kirjanikeliidu ja partei esindajate koosseikut, kus arutiiti sõjalis-isamaalise kirjanuduse asenditi N. Liidus. Mõnedes artiklites kinnitatakse juba varem liikveloitud kuuldsid, et Stalin-i sõbralikke meelevaldusi korraldati tema kodupaigas juba a. 1966, mil Nikita Hruštšov pidas oma kuulsas staalinismi-vastase kõne. 200–300 meelevaldajat, kes püüdsid oma valdusse saada mõnesid ametasutusi, lasti sõdurite poolt maha.

Mõned artiklite autorid küsivad seoses Tšehhoslovakkia sündmustega 1968, kuidas tunduks nõukogude kodanikele, kui Hiina üksused marsiks Moskvasse ja

vallutaksid linna, arreteeriks kõrgeima juhtkonna ja süüdistaks seda vasturevolutsioonilise tegevuse pärast.

N. Liidu kompartei häälekandja Izvestija saatis viis oma toimetajat jälgima Tšehhoslovakkia sündmusi Prahasse ja mujale pärast okupatsiooni teostamist. Üks toimetajaid hämmastus niivõrd nägemisest ja kuulmisest, et ta ei kirjutanud ühtki rida, vaid palus luba koheseks tagasisõiduks Moskvasse.

Poliitilise päevaraamatu numbrid on umbes 40–50 masinkirjalehte. Ajakiri sai ilanes tuntuks esmakordselt augustis 1971, millal oli õnnestunud saata välja saata II erinumbril. Ajakirja tujeajakonda kuuluvad teistilmoledajad N. Liidus ja need partei-liikmed, kes on reserveeritud partei ametliku liini suhtes. (EPL/MR).

Kunstlik hambajuur

LOS ANGELES (VES) — Kunstliku hambajuurega tehakse praegu katseid ühes Lõuna-Kalifornia ülikoolis. Hambajuur on valmistatud klaasitaolisest massist ja arvatakse, et see revolutsioneerib proteseid tehnikat. Kunstliku hambajuurt on võimalik istutada väljatõmmatud hamba asemele ja selle peale pannakse siis hambakroon. Katseid on tehtud juba saja patsiendiga ja tulemused on kõigiti rahuldavad.

Hele-Mall Kolga kihlus Wiinis Hans Jungfeldtiga.

Eva ja Urmas Peterhoffile sünnid Norrköpingis poeg.

Kein Pulk Upplands-Väsbys laulatati Rosalie Lindbergiga Hammarby kirikus Stockholmis.

Tooni Teemant laulatati Vikeni kirikus Stefan Fäldtiga. Prut on arstidepaari Aleksander ja Lehti Teemanti tütar Vikenist.

New Yorgi mulgid korraldasid kokkutuleku, millise korraldajaid koos esinejatega näeme pildil. Ees istuvad paaripärisõbrad Helmi Vahi ja Viljandi viimane linnapea enne E.V. iseseisvuse kaitsmist Albert Vilms. Seisavad: tantstär Nancy Täht, dr. Ants Pallo, pianist Asta Riivald, tenor Heina Riivald, pianist Frederike Tanner ja sopran Linda Dreyman (VES-foto J. Räägo)

• Balder Jaan

Päev sõbra elus

Ilmar Laas kutsus mind pühapäeval enda juurde külla. Mitte ainult enda, vaid ka teiste juurde, sest tal on suur pere. Naise õde elab ka seal ja lapsi on tal ilmatu kari. Juba teismelised, nii et minatarmast ja ninnakargamist on seal küll.

Ütlese, et tule noh, ajame natuke juttu. Pani mind endamisi näeratama. Teadsin ju, et tal ei lasta kodus suud lahti teha. Kui katsub teiste jutu sekka sõna poetada, kohe pöörab üks või teine peale, et ah iss, ole sina vait, mis sina ka sellest asjast tead. Alasti, kui neil on küllalisi, istub perelisa nurgas ja on vait nagu mõni luusal, suur vaas või kummipuu. Nemad ei räägi kunagi kaasa, on ainult seal, muud midagi.

Mul on tomast kähju, mahasurutud mees! Ka perekonnas võib ju valitseda diktatuur, mis sunnib keelt hammaste taga hoidma. Lõunad lukus.

Niitud kutsus see mees mind külla, et ajame juttu. Noh, ma olin seal varemgi käinud. Tere ja head aega – nii palju on ta saanud mulle tütela.

Läksin siiski. Sain suure üllatuse osaliseks. Midagi oli muutunud. Näis, et vahepeal on vana ebaõiglane kord kukutatud. Pereisal oli vabadus käes. Ja ta näitas mulle, et oskab seda kasutada. Täiel määral. segas end asjasse seelgi, kus ta ilmselt asjatundja ei olnud. Keegi ei karanud talle ninna.

Imelik lugu.

Olid mõeldud pühapäeval käinud kirikus, ühe tuttava tütar oli pandud paari. Daamid – pereema, ta õde ja tütreid – kirjeldasid pruudi kleiti, selle kraad ja varrukaid ja muud üksikasju, millest minul ei ole aimu ega oska neid sellepärast siir edasi anda.

Pereisa oskas. Võttis sõna, näpsas jutuotsa naiste suust ära ja ütles, et midagi oli kleit meeldiv küll, aga volangid rikkusid ilusast liimast. Oleksid pidanud olema hoopis teist moodi.

Ma vaatasin huviga naisperioole, et niitud käratatakse sealt peale, et ole sina vait, mis sina ka niisugusest asjast tead, aga ei käratatud. Nad vaatasid ainult üksteisele otsa, tegid suured silmad, aga suud olid nagu kitsad punased paelad, sõnad olid nende paoltega kinni seotud.

Siis nad hakkasid kirjeldama mõrja soengut. Kildeti, et kangesti tore oli, lokkides pöskede käres, need tegid ta väga armsaks. Pereisa võttis jälle sõna ja ütles, et soeng oleks pidanud olema palju kõrgem, see oleks teinud ilavõitu näo veidi kitsamaks, andnud talle intelligentsema ilme.

Ah sa pagan, vaata kuidas ta ütles! Ma kartsin, et naised tulevad nüüd larinal suure karjaga nagu hagiid ja kallale, ajavad mehikese nurka, kus ta enam ei julge puksatada.

Midagi niisugust aga ei juhtunud. Imelik asi! Daamid jätkasid rahulikult oma muljete jagamist, ütlesid, et kirikuõpetaja rääkis ilusti, paremini kui kunagi varem.

Ja jälle võttis pereisa sõna. ütles, et õpetaja sõnad kõlasid hirmus õrnult, oli tunda, et nende taht on tühjus, ei ole hinge, ta ei olnud oma südamega asja juures. Pidas ametialtust, tegi seda muidugi korralikult, aga see on ka kõik. Ma oleksin tahtnud kuulda ka tüt inimlikku sõna, ütles pereisa, sellist sõna, mida üteldakse valkelt, soojalt, mis tuleb südamest ja läheb südamesse. Aga seda ei olnud. Kõle tunne jäi järele.

Tendes, et daamid pidasid sellest hingekarjaseast suurt lugu ootasin kartlikult ägedat väljastumist valmuliku katseks mitte talle häällega, vaid kohe keoris, aga . . . Kummilisel kombel ei rääkinud keegi peresale vastu. Paris põhjalik riigipöore, mõlesin ma ja tundsin suurt rõõmu. Me ja rõõmustame, kui mahatallatu saab end sirug ajada.

Hiljem läks jutt teistele teemadele, räägiti TV-st ja filmidest ja päevastundmestest, kusjuures pereisa avaldas iga asja puhul oma arvamust. Tal oli üsna huvitavaid mõtteid, mis vana korra juures oleksid jäänud esile toomata.

Lahkudes sealt olin üsna ülevas meeleolus, aga ikkagi teadmatutes, et mis imelik muudatus selles peres on toimunud. Tükk aega hiljem selgus mulle mõistatus. sei pühapäeval oli isadepäev. Ja nad olid teinud talle selle kingituse.

Tito-rezhiimi vastane mõrvati

MÜNCHEN (ER) – Kuue aasta vältel langes juba seitsems Jugoslaavlane Münchenis mõrvari käe läbi. Seitsmendaks ohvriks oli 79 aastane ajaleht "Iskra" väljaandja ja peatoimetaja Jakob Ljotic. Ta oli juba aastaid Kristliku-ravus-likulikkumise president, kahtu kuulsid enamikus serblased ja kroaadid. Ajaleht "Iskra", eesti-keelses "Süde" ilmus kaks korda kuus Münchenis ja on ägeda kommunistliku vastase sisuga, mis häiris praegust Jugoslaavia valitsust.

Mõrvatud peatoimetaja Jakob Ljotic oli omariikluse ajal olnud Jugoslaavia peakonsuliks mitmes riigis. Kuna mõrvatu Jakob Ljotic oli mõjurikas pagulaspoliitiker, kellel olid head sidemed kogu maailmas, siis oli tema tegevus juba kauemat aega Jugoslaavia

valitsusele suureks pinnuks silmas. Saksamaal töötavad tuhanded tööliste lepingute alusel Jugoslaavia vastu almuks Münchenis üle 50.000 tööliste Jugoslaavia päritoluga, sellepärast kartis ka praegune Jugoslaavia valitsus ajaleht "Iskra" mõjuvõimet oma alamatele, kuna Saksamaal valitseb ajakirjanduse vabadus. Nagu näib ei olnud enam kindel oma kodanikele ja sellepärast hävitatakse brutalaiste mõrvadega kõik oma vastased.

Võib veel märkida, et alles hiljuti sai Jugoslaavia valitsus Saksamaalt 700 miljonit krediiti aga poliitilised mõrvad kestavad edasi.

Nagu Saksamaal seletavad on tegemist elukutseliste mõrvaritega, kes armugi on jalga lasnud, kui leitakse ohver. Nagu poliitilise võimude seletavad on mõrv toimunud 8. juulil, ohver leiti üles alles 10. juulil.

USA-s toimunud kuue ikestatud rahvuse skautliku nooruse õnnestunud ühislaagris vahetasid osavõtjad ka esinemistes igaüks oma rahvusliku kultuuri. Püüdi eesti esindusgrupp tutvustama eesti laule. Loomulikult tutvustati ka rahvatantsu. (Foto: Urve Põhi)

Bonni ja DDR-i lahkarvamused Berliini-teedel

Ida- ja Lääne-Saksamaa vahel on taas puhkenud tüli transiitliikluse küsimustes. Asi selsab selles, et Bonn asutas hiljuti Berliini keskkonna-hoolduse büroo, mispeale DDR piirivõimud keelustasid büroo teenistujaid sõitnast üle oma territooriumi Berliini. DDR leiab, et Lääne-Saksamaa rikub neljavõitmu lepingut kui Berliini luuakse mingisugune riidlik insituut. Täpselt samal seisukohal on Sovjet.

Keskonna- hoolduse büroo juhataja von Niedling oli üks neist, keda idasakslased peatasid Marienborni piirijaamas. DDR piirivõimud pärisid tema elukutset, millele aga von Niedling keeldus vastastast. Taolisi küsimusi nimelt ei tohi vastavalt transiitlepingule esitada.

Pärast veerand tundi kestnud parlamenteerimist piirijaamas teatati von Niedlingule, et ta ei tohi transiitühendust kasutada. Küll aga tema abikaasa ja nende kolm last, kes tohtisid edasi sõita Berliini suunas.

DDR piirivõimud märksid, et neil polnud midagi von Niedlingi kui isiku vastu, vaid läbisõit keelustati seetõttu, et Lääne-Saksa on "ebaseaduslikult" toimetanud oma keskkonnahoolduse büroo Berliini.

Bonni ja läänevõimude arvates aga on liikluse segamine selles vastolus transiitlepingu määrustega, mistõttu järgnes lääneliitlaste protest.

Kuid asi võttis ka poliitilise pöörde kõrgemal nivool. Nimelt viibis täpselt samal ajal Washingtonis, Ida-Saksa valitsuse delegatsioon, ülesandega luua diplomaatiliselt sidemeid USA ja DDR-i vahel, s.t. saavutada ka USA ametliku tunnustust.

USA välisministeeriumi esindaja Robert Anderson tegi pärast vahejuhtumit teatavaks, et USA-l just praegu pole võimalik anda DDR-ile ametlikku tunnustust, kuna DDR on teinud takistusi transiitliikluses. Seega ei jäänud ka Ida-Saksa delegatsioonil muud kui läbi Washingtonist lahkuada.

USA välisministeerium teatab, et diplomaatiliselt ühendusi ei saa luua enne kui transiitliikluse kulgeb ilma igasuguste takistusteta. Selles on ka vaja vastavaid garantiisid.

Robert Anderson lisas juurde, et USA teotab ka edaspidi Lääne-Saksa keskkonna-hoolduse büroo tegevust ja selle eesmärke. Peale selle on kolm lääneliitlast korduvalt informeeritud N. Liidu büroo

tegevusest ja kuidas läänes sellesse suhtutakse.

Transiitlepingu reguleerib liiklust üle Ida-Saksa territooriumi Lääne-Saksamaa ja Lääne-Berliini vahel ja on üks osa neljavõitmu lepingust, mis puudutab Berliini küsimusi.

DDR-i võimudel on aga õigus peatada reisijaid, keda absoluutse kindlusega võidakse kahtlustada transiitühenduste kuritarvitamises. Näiteks kui tegemist on põgenike srmeldamisega või kontrabandi vedamisega.

Bonni keskkonna-hoolduse büroo ametnikud saaksid tegelikult takistada sõita Lääne-Berliini kasutades lennuliiklust õnukoridori. Kuid maatühendusi kasutatakse muidugi ka sellepärast, et tegemist on põhimõttega, et liiklus peab olema vaba.

Tankerid ilma töota

Maailma õiltankerite-laevastikule on tekkinud probleemid seoses vähenevate transportidega. Prahihinnad on surutud nii madalale, et õiltankerid tasuvad vaid faktiilsed kuld. Mitmed reederid plaanivad oma õillevu seisma panna paremaid aegu ootama.

Põhjuseks on õiltriisi järeldusel kõikjal tekkinud kokkuohud õilproduditega – õil lihtsalt ostateks vähem. Tankerilaevastikku ohustab nüüd ka eelseisev Suessi kanali avamine, mis võib toimuda juba talvel (üks Briti miinitraaler sõitis mõne päeva eest kanalist kogu uiaatus läbi, mis tähendab seda, et miinide korjamine on lõpetamisel – jäävad vaid süvendamisprotseduurid järele), mis teeb õiltankerid lihtsamaks ja hilgetankerid tarbetuks.

Aina ja Eduard Jalap Oskars-hammust biivisid ku aega USA-s ja Kanadas ja saabusid nüüd koju.

12-aastane Eve tippujala

Ujumisvõistlustel Santa Claras, Kallifornias püstitas 12-aastane Eve Kosenkraniuse oma vanuseklassis uue Ameerika rekordid 1500 m ujumises ajaga 17.32.2. Mõned kohalikud ajalehed töid teate uuest rekordist 6-veerulise pealkirja all, märkides, et Eve, kes elab Washingtonis, parandas oma senist rekordi 30 sekundi võrra. Tema ajaks 400 meetris oli 4.34.8.

Võrdluseks võime nimetada, et Eve Kosenkraniuse 1500 m tulemus on üle erandiga parem igasugustest eesti rekordidest nii naiste kui ka meeste osas! Naise pagulasrekord on 20.27.5 (M.L. Vään), okup. Eestis selle distantsil võrdsid ei registreerita, meeste rekord on aga 17.55.1 (M. Schalanski). Mainitu ka, et noore kuldjuuja T. Troostit – 17.29.4 (A. Kohli, Linköping). Niisil on 12-aastane Eve Kosenkranius 14-aastase Arvo Kohli järele Eesti kõigi aegade teine 1500 m ujumises! 400 m distantsil on Evest kiiremini ujunud selle meest, nelst parim on John Kulsalu Austraaltast, 4.01.44.

Maailmarekord allveepõrdis

N. Liidu meistrivõistlused allveepordi kilrusaladel selgitati tänavu Tallinnas. Sellel üsnagi noorel spordilal on eestlased juba küllalt kuulsust võitnud medalitega MM- ja EM-võistlustel. N. Liidu meistritiitlusi jõudis nüüd esmakordselt Jüri Kravets, kes 800 m lestajumises püstitas uue maailmarekordi ajaga 7.22.6.

Eesti vehkleja MM-viles

Grenoble'is, Prantsusmaal peetud vehklejate MM-võistlustel töid rootsi epeevehklejad koju kaks kuldmedalit, individuaalselt R. Edlingu kaudu ja meeskondlikus võitluses. Edlingu üheks vastaseks finaaloorus oli tallinlane Boris Joffe, tänavune (ja eestlastest esimene) N. Liidu meister, kes nüüd saavutas viienda koha. Boris Joffe on end. Haapsalu rauakaupmehe poja poeg.

Evald Kirsi Johannesburgist Lõuna-Aafrikast sõitis USA-see, kus New Yorgis elab tema õde Hilda Paats.

+

Armas isa, vanaisa ja vana-vanaisa

**Johannes
Soomägi**

Sünd. 22/3 1892 Tahkurannas
Surn. 29/7 1974 Göteborgis

Sügavas leinas

**HEINO, KARL ja EVALD
perekondadega**

Matusetalitus toimub reedel, 9. augustil kell 11.00 S:t Olofs kabelis Kviberigi kalmistul.

+

Lahkus meie armas onu

**Johannes
Soomägi**

Mälestavad leinas

**ÖELAPSED
perekondadega**

Rootsis, Kanadas ja Eestis

+

Meile kõigile armast

Kaljo Eedla't

Sünd. 9/7 1931
Surn. 2/8 1974

mälestavad kurbuses ja leinas.

**HALMSTADI
EESTLASED**

Vara lahkusid...
Meie mõtetes püsib Sa üha —
elad edasi sõprade seas.

Matusetalitus toimub laupäeval, 10. aug. kl. 11 surmuala kabelis.

Südämlik tänu kõigile, kes minu elukaaslaste

Rudolf Meriloo

surma puhul mulle kaasa tundsid ja tema kalmu rohke lilledega kaunistasid. Eri-line tänu õdedele perekondadega Kanadas, vennale perekonnaga Göteborgis ja teistele sugulastele, sõpradele ning naaberitele.

BERIT

Hundude-hellakeste laager Veskijärvele

KA-KA-TUU, HE-HU 74, MIS SEE ON? See on lähend Stockholm'i l'pkkondade nimedest Kalev, Karu, Tuulemaa, millele lisaks veel lähend hellakesed, hundud. Ühtlasi on see aga ka nimeks l'pkkondade ühisele hellakestehundude laagri Veskijärvele ajavahemikul 15.-18.august 1974.

Laagri eesmärgiks on anda laagrikogemusi l'pkkondade noorematele liikmetele, neid ettevalmistada osavõtuks Maleva suurrituusele — Maallamaalager metsakodu 1975. Selletõttu on ka laagri kavas laagritarkuste teoreetiline ja praktiline õppimine, mäng, laul ja põnevad võistlused.

Seni on end registreerinud laagrisse 42 hellakest ja hundut, nendele lisaks veel hulk perenaisi ja enamik pealinna hellakestehundude juhtides — kokku üle 60 osavõtja.

Lisaks laagrisse tulejatele leidub aga kindiasti hulk eesti tüdrukuid ja poisse, kes veel ei ole Malevasse astunud, kuid kes tahaks osavõtta Maallamaalageri Metsakodus 1975. Piirkonnalaager Veskijärvele on ka nendele avatud, samuti teiste l'pkkondade hellakestele ja hundudele vajalike laagrikogemuste omandamiseks. Lühiformatsioonina järgmised andmed: majutamise tekkides, laagrimaks Kr.50: — /osavõtja, söit laagrisse 16.8, hommikul kell 090 bussiga Klarabergssillalt, Stockholm peajaama põhjapoolsest otsast, kuhu tagasi jõutakse 18.8 kell 17.15.

Osavõtust huvitatulle, kes veel ei ole end registreerinud, palun selles kirjallikult teatada laagrijuhile enne 10.augustil aadressil: Sven Hanson, Markergatan 7582 66 Linköping, kes seejärel saadab täpsema informatsiooni.

+

Armast

**Johannes
Soomägi't**

mälestavad kurbuses

**LINDA ja HARRI
VELERI**

+

Manalasse varisenud

**Lembit
Viljar'it**

Surn. 30/7 1974 New Yorgis

mälestavad leinas

**ÖDE
abikaasaga Rootsis**

**VEND
perekonnaga Eestis**

**Kui esineb
surmajuhutum**

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

**Thure Söderquist
Begravnings- &
Eldbegängelsebyrå**

Mariatorget 1
116 48 Stockholm
Tel. 44 80 07, 44 80 88

Eriala:
**Eestikombelised
matusetalitused**

Ööpäevane valvekord

Kalastaja uppus Kanadas

TORONTO (VE) — 18. juulil uppus Muskoka Rill Lake järve eestlane Vanda Toomberg 53 aastat vana. Vanda Toomberg oli läinud üksi kalale ning kukkus mingil põhjusel üle paadi parda vette. Arvatavasti hakkas kadunu ühelt kalastamiskohalt teisele siirdumisele paadi pärmamoorit startima ja kukkus sealjuures üle paadi serva.

Kuna Toomberg ei osanud ujuda, siis ei olnud ta võimeline end abi saamiseks vee peal hoidma. Kaldalt ei nähtud õnnetuse momenti, kuid märgati tühja paati ning tõtati kohe appi. Kuigi abi saabus kohale kümne minuti jooksul ja Vanda Toomberg tõmmati veest välja oli ta juba surnud.

Vanda Toombergi jäid lähematest omakestest leinama abikaasa ja kasutitar.

Paduvihmade pahandused

Hiljutised suured paduvihmad tekitasid Võru rajoonis Piusa jõgikonnas ja Vastseliinas palju pahandust kirjutab "Rahva Hääli". Nii näiteks oli Vastseliina ümbruses kolme päeva jooksul 200 mm sademelt. Sellest ühel päeval koguni 184 mm.

Tulvaveed purustasid Vastseliina külanõukogu piirkonnas tammid ja paisud, lõhkusid tee ning viisid ära "Sõpruse" kolhoosi kalatigid. Inimesed korjasid kalu — havisid, karpe ja liinakeid — karulivagudest ning heinast. Samuti viis tulvavesi talu sauna 200 m eemale ja jättis kesk maanteed.

"Sõpruse" kolhoosis hävitas vesi ligemale 50 ha külve ja kultuurheina. Paljude kolhoosnikute alamaad said tõsiselt kannatada. Vesi ei viinud üksi kaasa tarasid, vaid ka õues olevad ehitusmaterjalid ja küttevad. Piisalt tungis jõe tulvavesi asula elumate alumistel korrustel kuni 1,5 meetrini.

SIIT ja SEALT

Tõnu Parming ja ta abikaasa Marju Rink-Parming on koostanud bibliograafia inglise keeles ilmunud trükiste kohta, mis puudutavad Eestit. Registreeritud on 600 titlit. Nimistu ilmub 72-leheküljelise brošüürina Eesti Teaduslik Ühing USA-s väljaandel (Bibliography of English-Language Sources on Estonia).

Valke Lugus, n-na Sarv, pedagoogika magister ja USA eestlaste koollitegelasi Willmatius, tähistas oma 50-ndat sünnipäeva.

Tuhat eestlast peavad ülal oma raadiotundi

Nende 5000 eestlaste hulgas, kes vietikümneandset aastate alguses jätsid Rootsi ja asusid Kanadasse, oli ka tuntud laulumees Rudolf Olljum, kes teisel pool "Lompi" omale uue elu üles ehitas ehitusettevõtjana Vaikse ookeani linnas Vancouveris. Viimastel aastatel, kus ehitusbranshis kasvus vähenes, pühendas ta ennast kinnisvaradele ja selle kõrval ka rahvuslikule tegevusele nii kohaliku koguduse esimehena kui ka Vancouveri eesti raadiosaadete toimetajana. Vancouver on nimelt kohti, kus eestlaste on ise oma vajaduste eest hoolitsenud eetrimeditsiinis.

Eesti Päevaleht küsib Rudolf Olljumilt, kuidas oli võimalik eesti raadiosaadete loomine nii kaugel kodusast ja suhteliselt väikesearvulisele rahvusgrupile Vancouveri piirkonnas?

Idee oma raadiosaadeteks tuli realiseerimisele paar aastat tagasi seoses uue raadiojaama tegevuse rakendamise, milline tööstades majanduslikul alusel oli valmis vahendama ka etniliste vähemussgruppide keeltes toimuvaid saateid. Asjast haarasid kinni paljud rahvusgrupid ja esimeste hulgas olid ka eestlased, kes varusid endale saateaja ühe tunni ulatuses. Kui hiljem tekkis probleem toimetustööga, siis olime sunnitud üle minema pooleturnilise kestvusega saadetele iga teisipäeva õhtul.

Kas see saade on ahnsaks Vancouveri-piirkonna eestlaste vaheliseks informatsiooni-side-meks?

Kaugeltki mitte. Meil on oma bületään "Läänekaare postipois, mis hoolitseb just eestlaste uudiste ja sündmuste vahendamise eest, muidugi loeme ka eesti ajalehti Kanada idarannikult, USA-st ja isegi Rootsi.

Raadiosaadete koostab muidugi vastav toimetust?

Toimetaja on ühemehe-toimetuseks samaaegselt. Kogu töö ja vastutus lasub temal. Sellepärast on ka arusaadav, et raskusi tekkis tunnise kestvuse saate ülalhooldmisega puhtsuliselt. Tundu aega vajab nii tohutul püüdl kirjja.

Mida ütlevad mitte-eestlastid saate järgijad? Kas ei nad pahased, et räägitakse võõrast keelt?

Sellele on mõeldud. Meie kõigepealt paigutame programmi ka 3-5 minutilise ingliskeelse lõike pealkirjaga "Kas tunnete Eestit", st. meie maa ja rahva ning tema kultuuri tutvustamiseks. On olnud ka pikemaid ingliskeelseid sõnavõtte ja intervjuusid meie avaliku elu tegelastelt, teadlastelt jne. Ja siis muidugi on "Internatsionaalne" ka muusika, mida pakume, kuigi valime eesti muusika. Saatejaama juhatus soovib nimelt et ükski sõnavõtte ei oleks pikem kui viis minutit, siis tuleb vahelduda muusikapalaga.

Ja Teie raadiosaate ülesehitus, milline on see?

Suult jagunevad saated kaheks: usulisteks ja kultuurilisteks programmisadeks. Usulise poole eest hoolitsevad peamiselt vabakogudused — Vancouveri Ühendatud Kogudus ja Kodukirik, milline on oma nime saanudki just raadioteel eesti kodusse ulatavate usuliste programmide kaudu. Kultuurilised saated hõlmavad informatsiooni eestlaste sellealastest tegevusest ja seltskondlikust elust, referaate mitmesugustel teemadel, intervjuusid jne. Ja siis tutvustame ka Kanadat ja tema ajalugu ning kombeid, kus meid varustab riiklik "Canadian Scene" teenistus.

Kas saadete tulevik on majanduslikult kindlustatud?

Meie raadiosaade ei ole äri-ettevõtte, mispärast tulevik oleme ühelt poolt majanduslikest toetajast, kes aitavad kanda saatejaama aja üürimisega tekkivad kulud, teiselt poolt tasuta vabatahtlikust tööjõust, kes saate sisu

est hoolitsevad. Seni on mõlemal leidnud.

— Omal ajal esinesite nii kvartettides kui solistina laulu alal. Kas teete ka sellel alal veel midagi?

— Raske on loobuda harrastusest, mis kümneid aastaid on olnud lahutamatuks osaks igapäevases elus. Laulan kohalikus segakooris ja esinen eestlaste üritustel sageli ka solistina, samuti jumalateenistustel.

— Kui palju on Vancouveri piirkonnas eestlasi ja mida nad teevad?

— Suur-Vancouveri ümbruses elab üle tuhande eestlaste, kes töötavad peaaegu kõikidel aladel — töölised, insenerid, arstid, advokaadid, professorid iseseisvaid ettevõtteid, ärimehed jne.

Elades kaugel Torontost, on Vancouveri-eestlastel võimalik "lähem" otsida kontakti USA lääneranniku eestlastega?

Kui meenutada, et Vancouverist Torontosse on peaaegu sama pikk tee kui Torontost Stockholmi, siis on päris loomulik, et meil on tihedamad sidemed USA samal Vaikse ookeani rannikul elunevate kaasmaalastega. On olemas ka vastav side-organisatsioon "Eesti Organisatsioonide Liit Läänerannikul". See korraldab iga kahe aasta tagant Lääneranniku Eesti Päevi ja 12-ndad sellised toimuvad tuleval suvel San Franciscos. Ootame sinna sugevendi lähedalt ja kaugelt — milks mitte ka Rootsi? —

Vestles: JUHAN KOKLA

Kudirka...

Algus lk 1

sai Eesti Rahvuskomitee oma pöördumise peale vastuse Esindajatekoja välisajade komitee esimehelt Thomas E. Morganilt, kes kinnitas, et rahvaesindajad ajavad Simas Kudirka asja energiliselt edasi ja kui see on vajalik, astuvad samme ka seadusandlikul teel.

Terve rida Esindajatekoja liikmeid on esitanud resolutsiooni, milles nõutakse USA valituse valeleostumist Simas Kudirka asjus. Välisministereium ongi rahvasinduse poolt avaldatud kestva surve tõttu teinud esimese sammu, tunnustades Simas Kudirka USA kodanikuks.

Hiina...

Algus lk 1

hendatud". Aga samaaegselt on Suur-Vene shovinismi levitamise püüded "rahvaste üks-teisele lähendamise" hiid-nime all kahekordistatud.

Analüüs aga, mida siis nõukogude revisjonistid on korda saatnud "rahvaste lähendamise" lipu all, näitab slegesti, et n.n. "Lähendamine" ei ole muud kui sama kurjaennustav tening, mida vanasti viljelesid vene tsaarud venestamise pealesurumieks mittevvene rahvastele.

Otsitakse
Harald Linde't
pärit Võrumaalt. Teat. Eesti Päevalehele, tel. 21 84 46.

Kol. Villem Saarsen vastab Tõnis Kintile

Kolonel Villem Saarsen, kes avaliku kirjaga protesteeris Oslo-valitsuse sõjaväelaste ühenduste vastu 20. juulil ja sai vastuse Eesti Päevalehes 27. juulil Tõnis Kintilt, kui ühenduste käskkirjade allkirjutajalt, on saanud toimetusele omapoole vastuse, mille ta on pealkirjastanud "Eesti Vabariigi Põhiseadus ei ole rakendatav paguluses".

Kol. Villem Saarsen kirjutab:

Eesti Päevalehes 20. juulil s.a. toodud minu sõnavõtu pealkirjaks oli "Avalik kiri härra Tõnis Kintile" mis toimetuses muudeti ja kirjutajaks lühendati. Nüüd Peaminister Presidendi ülesannetes juhatab meid Vabariigi Põhiseaduse paragrahvidele 130, 133 ja 144. Esimesed kaks sisaldavad Presidendi õigusi mobilisatsioonil kuulutamiseks ja sise- ja välsalade tegevuseks. Par. 144 räägib Presidendi õigustest panna maksma riigis või selle osades kaitsesisekord. Riigikogu teadmisel. Viimane lõik lubab teha kitsendusi kodanike õigustes. Erimäärused määrasid kindlaks sõjaväelaste teenistussastmetes tõusu, mida härra Peaminister ei tunne. Ta eiksib veegi, kui ta ütleb käsukirjas Avdy Andreosoni kohta "ratsa- ja kergeoosuväe kapten" mida tema ei ole.

Avdy Andreoson teenis kuni teise Maailmasõja puhkemiseni 1899 meie ratsarügemendis veltveebli kohal. Ta läks 6. juulil 1941 saksa sõjaväe Remont Depoosse, kust 27. juulil 1943 viidi üle SS-väeliiki, sealt vabanes 8. mail 1945.a.

SS-i teenistussastmed jagunesid "föhri" nimetustele all: Standardföhri oli võrdne armee Oberstle. aga ei olnud mitte Oberst, samuti polnud mõni "föhri" mitte kapten.

Need asjad on Peaminister Tõnis Kintile terra incognita ja ta ei tea, mis mees on tema kabinetis sõjaministri tootil istuv Avdy Andreoson.

Edasi - veltveebli koloneliks võib tõsta ainult Tõnis Kint, kellele vahepealsed astmed - major, ja

kolonelleitnant ei tähenda midagi. Sarnase kukerpalli üle teenistussastmetes paljud vanemad inimesed naeravad. Naeravad ka need ohvitserid, kes tänavad oma teenistussastmetes edasiminekut pikkalde tööaastatele ja erihariduse täiendamisele kõrgemates õppeasutustes. Härra Tõnis Kint pidanud Vabadussõja "kogemusi" tõendamata näidetega, muidu on see ainult jutu jätkuks ajalehe veergudele.

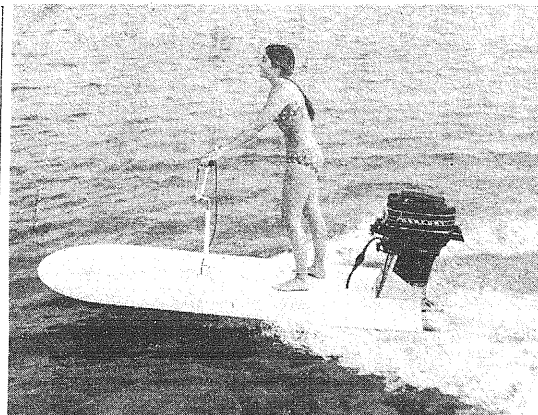
Pärts uudiseks on teade, et Eestis praegu kehtib kaitsesisekord. Iga eesti algkooli poiss ja tüdruk teavad, et meie kallil kodumaal valitseb tänapäeval Moskvas peensusteni juhitud kommunistlik diktatuur, mida härra Kint näib mitte teadvat.

Härra Peaminister räägib lõpuks ebaselgelt "teenistuskõrbulike" astumiseast Kaitseleit. Seal juhatatakse igatüks "oma üksustesse".

Nisugusel kujul on informatsioon mitemidagiütleb. Kaitseleitust on seda teada, et Peaminister Presidendi ülesannetes üldendas Kaitseleitust staabiõlema kolonelleitnandiks ja ühe maleva pealiku kapteniks. Ei ole avalikkusele teada, kus see Kaitseleitust Peas- taap ja malevad asuvad ja kuhu tuleb minna, et emmast lasta "teenistuskõrbulikkus" tunnistada. Need asjad ei peaks olema ainult Oslo-valitsuse vestitaskus.

Lõpuks on lubatud arvamine et on juba aeg lõpetada see tühi mäng Oslo-valitsusega ja selle Peaminister Presidendi ülesannetega. Stockholmis 30.07.1974

VILLEM SAARSEN

Uus patenteeritud "liugleja" Aqua-Glider oma elemendis kihutam.

Eestlane konstrueeris uue mootor-liugleja

NEW YORK (VES) - Ühendriikides tuli turule uus veesportlirist, õigemini spordisõiduk, mille nimi on "Aqua-Glider" (Vee-liugleja) ja mille konstrueerijaks on eestlane Martin Säde.

Uus veesõiduk konstrueerimise mõttele tuli M. Säde aastat 6-7 tagasi, otsides lahendust mõttele, kuidas asjahuvilised saaksid veesportid osa võtta vähema tüli ja vaevaga. Veesuusatamine nõuab näiteks eraldi paati, paadijuhti ja mõnikord isegi peale veesuusataja enda veel vaatlejat. Lisaks peab

vedajal paadil olema tugev mootor, mis omakorda on küllalt kallis. Sellele kõigele leiutas Martin Säde lahenduse "Aqua-Glider'is". Alustati konstrueerimiste ja katsetustega, mis kõik nõudsid aega. Lõpuks oldi ühe proovisõidukiga nii kaugel, et mindi tegema proovisõidusid Baltimore juures Chesapeake lahel. Pärast proovisõite tehti täiendusi ja parandusi, otsiti võimalusi kõige kujundamiseks valmisolevaist veel parema valmistamiseks.

Sõiduk lõppvormis ja kujus valmis juba umbes 5 aastat tagasi. Kuna sellega liugeldakse veepinnal, siis saadi sellest ka nimi "Aqua-Glider". Endastruimisteta- valt võeti leiutisele ka patent. Mõõgiks ja valmistamiseks asutati oma kompanii, mis kannab nime

Toimetused: Kolonel Villem Saarsen KS dipl. kirjutas esimesele sõnatule alla Eesti Ohvitseride Kogu Rootsis juhatause esimehena.

Kohalikku elu

STOCKHOLM

EDU kokkutulek

EDU Rootsi osakonna suvine kokkutulek toimub Kvistabergi observatooriumis laupäeval, 17. augustil järgmise päevakorraga:

Kell 11 kokkuteleku avamine millele järgneb prof. Tarmo Oja ettekanne maailmaruumist koos observatooriumi näitamiseks. Kell 14 vestleb Helmut Maandi teemal "Meie poliitilisest juhtkonnast II maailmasõja eel ja ajal".

Soovitame kaasa võtta toidukorvi, kuigi Kvistabergi liigdal on restoran. Ootame rohkearvulist EDU-laste ja küllaliste osavõitu, sest see kokkutulek on suunatud maailmaruumi.

Gustav Säsk 80-aastane

Stockholmis tähistas 2. augustil 80-ndat sünnipäeva üks Eesti Vabariigi mereväe vanematest ohvitseridest - kaptenleitnant Gustav Säsk, kes kodumaal oli viimati miinihävitaja "Ristna" komandöriks.

Rudolf Reinaru, Lakewoodi Puhavaimu koguduse õpetaja, külastas koos abikaasa Nadjaga Stockholm.

"Aqua Glider Industries, Inc.", mille aadressiks on: Stonehurst Apt. 32-D, Freehold, N.J. 07728. Kompanii presidendiks on Martin Säde, viitsepresidendiks Argo Kurs ja sekretär-laekuriks Barbara Säde.

Uus veesõiduk, mida kujutab juuresolev foto, kasutab mootoreid 6 kuni 20 HP piires. Neist on soovitatav 6-12-hobusejõulised. Näiteks on juba 10 HP-lise mootoriga saavutatud kiirus üle 48 km tunnis. Sõiduk on võimaline raskusteta kandma kaht inimest.

Nüüd võid saada nii riiklikke laene kui ka toetusi küttemaksumuse alandamiseks

Varsti aasta eest saime jääkülma meenutuse, et energia säästmise on hädavajalik. Nüüd on õige aeg õpetust rakendada praktikas, tehes Rootsit talveks soojaks ja hubaseks, nii et hüdronenergia kilovatid ja öli kilokalorid ei kaoks läbi korstnate, seinte, akende palk-konstruksioonide.

KEHTIB KÕIKIDE ELAMUTE KOHTA

On ükskõik, kas sa omad väikeelamut või mitme-perekonna maja, võid igal juhul nüüdsest alates taotleda toetusi või laene selleks, et teostada alljärgnevaid energiat säästvaid parandusi:

1. Vahetada välja või parandada soojuse- ja ventilatsioonüsteeme.
2. Ühendada hoonet kaug-küttesüsteemiga.
3. Parandada soojusisolatsiooni seintes, akendes ja palkkonstruktsioonides.

35% TOETUST + LAENU = 6 000: - KORTERILT.

Riiklikku toetust antakse 35% heakstunnistatud maksumusest, siiski aga maksimaalselt 2 000: - igalt väikeelamult või korterilt. Peale selle võib saada riiklikku laenu et katta ülejäänud maksumust kuni 6 000: - igalt korterilt. See tähendab seda, et sa ilma omade, kohaste investeerimisteta saad võimaluse teha suhteliselt ulatuslikke parandusi. Ja peale selle võid ju oma kontosse kanda soodsaid sääste, mis kaasuvad soojendusmaksumuse vähenemisega esimesel kütteperioodil. Just see ongi asja peamine finess.

Lähemat informatsiooni ja taotlusblankette võid tellida Länsbostadsnämndenist või kodukommuuni korterilaenuametilt. Tee seda juba täna, sest nii jõutakse taotlusi läbi vaadata ja parandusi teha juba enne kütte perioodi algust.

Information från Bostadsdepartementet